Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 19 май 1977 шу. • № 60 (5727). • Мах 2 кеп.

КІИ-МАРСА КИЙЧЛЕ!

КПСС Центральни Комитето вай мехкарча юрта боахама берригача къахьегамхошка яздаь письмо даггара къоабалдаь хьал а лаьца, шоай торонашкеи кхоачамашкеи хьежжа доккхий социалистически декхараш тІаийцад укх юбилейни шера вай республика ялаташ леладераша. Чудахьаш дола деррига ялат 500 эзар тоннага дІакхоачадеи пох 150 эзар тоннал кІезигагІа доацар паччахьалкхенга дохкеи аьнна дош деннад цар. Из лоархІаме декхар дизза кхоачашдар духьа хІара гектара тІара вай чуэца деза 21,7 центнерал кІезигагІа доацаш ялат.

Гуш ма- хиллара, декхар аттачарех дац, цхьабакъда кхоачашдулургдолаш-м да. Цу гІулакха эггара хьалха де дезар фуд аьлча, из да гурахьа дийнача ялатий хьувкъам чуэцара мел эшаш дола деррига хІама тІехьа ца тетташ вІаштІехьдаккхар. ХІаьта цох керттердар ялат чуэпа комбайнаш, жаткаш хаппахьеи дикеи тоаяь яхар да.

Хьувкъам чуэцара дикагІа кийчденнад Малгобекски, Гудермесски, Наурски, Урус-Мартановски районашкара боахамаш. Укхаза 80 процент гаргга комбайнаш тахан а тІехь кийча я кІи-марса араяла. ХІаьта Урус-Мартановски Сунженски районашка уж тоаяь яла дукха хІама дац де дезаш.

Кхыбараш шоашкара Іомабала мегаргболаш къахьийгар укх шера «Грозненский шурий» совхоза ремонтникаша. Ерриге комбайнаш хьоггехьа а тоаяь баьннаб уж. ХІанз сихбенна тІеххьара кулг тохаш кІи-марса жаткаш кийчъеш я ба. ХІаьта укх шера цар чуэпа дезар кІезига ялат дац. 10 эзар гектар да гурахьа дийна ялат. Техниках бизза пайда а эцаш, 10—12 балха дийнахьа из чудерзаде лерхІ цар.

Хоастабе хьакъ долаш ба Грозненски района «Загорский» совхоза ремонтникаш а. Урус-Мартановски района механизаторашa дІаболабаь болам чІоаггІа къоабалбаь хьал а лаьца къахьегар бахьан долаш загорций низ кхьчаб нонагІа йола комбайнаш, жаткаш кийчои мугІаре дІаоттае. Совхозе 26 ялат чуэпа комбайни 16 жаткеи я. Из еррига техника 20 май хьатІакхачалехьа тоаяь яккха лаьрхІад ремонтникаша.

Іалаьмате дукха гурахьа дийна ялат чуэца дезаш ба Назрановски, Сунженски, Малгобекски районий механизатораш. Духхьал цхьан Малгобекски района боахамашка дІайийнача ялата культураша дІалоац 16.956 гектар, хІаьта гурахьа дийнача ялато — 14.665 гектар.

Юрта боахама районни производственни управлене специалисташ юкъе а болаш яьча рейдо гучабаьхар хьувкъам чуэцара дикагІеи вогІеи кийчбеннараш. Гурахьа дийна ялат чуэцара гІулакха дикагІа кийчъеннай «Кавказ» яха, Г. Ахриевеи М. Горькеи цІерагІа йола комсий совхозаш. Укхаза 95 процент комбайнаши жаткаши кийча я хьувкъам чуэца кхашка араяла. Цигарча механизатораша дош деннад 20-гІа май хьатІакхачалехьа еррига техника кийчои мугІаре дІаоттае, аьнна. Малгобекски район бІарчча хьаийцача, 80 процент совгІа комбайнаши жаткаши кийча я кІи-марса. ХІанзе а балха план оттаяьй хьувкъам чубара. Хьалхалаттача комбайнерий опытах пайда а эцаш, из чуэца лерхІ 12—15 балха дийнахьа. ХІаьта дика механизатораш кІезига бац цига.

Назрановски района юрта боахама къахьегамхой а доккхий декхараш кхоачашде дезаш ба укх шера. ТалгІеш етта форд санна, михо теркадеш латт 11 эзар совгІача гектара тІара гурахьа дийна ялаташ. Укх шера цу тІара чубенача хьувкъамах 8330 тонн дар паччахьалкхенна дІачудала лерхІ наьсархоша. ТІаккха миштa кийчбеннаб уж кІи-марса? Белгалдаккха деза, цу лоархІамерча гІулакха района дукхагІа долча боахамашка йоаггІача тайпара йоакхо ца яьлга. ХІанз а ахаш мара комбайнаш тоаяьяц цига. Хьувкъам чуэцара эша техника тоаелга массарел дикагІа лел «Экажевский» совхозе. Укхаза тоае езаш 10 комбайн я, царех 7 кийча я, хІаьта вож юхейнса 3 укх деношка яхар санна тоаяь яргІйолаш я. Комбайнаши кхыйола техникеи тоаяра тІехьабус «40 лет Октября», «Назрановский», иштта кхыча совхозашкара механизатораш. Тамаш я-кх, хІанз санна мара техника тоа ца йойя, оттаяьча балха планага хьежжа 10—12 дийнахьа хьувкъам чуэцилга цига вІаштІехьдоале. Ялат чуэца техника тоаечара дола кхоачамбоацараш сихха дІадахеи лоацsmåча хана хьувкъам чубахьилга Іалашдеи декхарийла ба района совхозий кулгалхойи специалисташи.

Из иштта хила дезилга дІадех «1977 шера хьувкъам чуэцилгеи юртбоахама продукташи доакъараши кийчделгеи Іалашдара кхы тІа а де дезарий хьакъехьа» КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои укх деношка баьча соцамо. Из лоархІаме соцам кхоачаш а беш, республика колхозийи совхозийи кулгалхоша, специалисташа, механизатораша, иштта партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша мел эшаш дола хІама вІаштІехьдаккхеи Іалашдеи деза юбилейни шерара хьувкъам лоаццача хана чуийца баккхара. Цунна юкъедоагІа хьувкъам чуэцара эша еррига техника сихагІа тоаелга, комбайнехи,жаткаехи, автотранспортахи пайда эцилга, хьатташи складаши кийчъелга, таразаш нийсделга, ялат чуэцача дакъа лоацаш хургболча наха бІайха кхача кийчбелга, къахьегарай салаІаран царна дика хьалаш хулийтилга. механизатораштеи, шофераштеи, иштта кхыча нахаи юкъе политмассови болх бе агитатораши политинформатораши къоастабелга. Уж гІулакхаш массанахь вІаштІехьдахаро торо хулийтаргья ханах бизза пайда а эцаш хьувкъам сихонца чуэца.

ХА ДІА МА ЯХИЙТА

Гурахьа дийна ялаташ чуэца кийчлуш ба юрташкара механизатораш. Сихбенна комбайнаш, жаткаш, кхыйола техника тоаеш ба уж.

Республика бІарчча хьаийпача, укх шера 15 май тІакхоачаш 969 комбайн кийчъяьй, е йолаш йолчарех 74 процент.

Ялат чуэца комбайнаш тоаяра хьалхалатт Гудермесски, Ножай-Юртовски, Советски, Урус-Мартановски районий боахамаш. Цу районашка 80 процент совгІа кийча я ялат чуэцара эша машинаш.

Ялат чуэца тоаяьй 527 жатка, е йолчарех 79 процент. Уж машинаш тоаяь боалаш латт Урус-Мартановскии Шалинскии районашка.

ХІаьта Назрановски, Надтеречни, Шелковской районашка геттара мела лел ялат чуэца техника тоаяра балхаш. Йолаш йолчарех 49 процент мара ялат чуэцa комбайнаш тоаьяц Назрановски районе. Надтеречни районе — 53 процент.

Юрташкарча механизаторий керттера декхар да ялат чуэца техника сихагІа тоаелга.

ЦХЬА БАРТИ ЦХЬОАГІОИ ЙОЛАШ

19 июнь

МОТТИГЕРЧА СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ ХУЛА ДИ

Республике дІахьош да моттигерча Советашка депутаталла кандидаташ оттабар. Хоржамашта хьалхарча собранешка болхлоша, колхозхоша, интеллигенце викалаша дег тІара къоабалъю вай партеи правительстваи чура а арахьара а политика, Сийлахь-боккхача Октября 60 шу дизара даха ма-деззара накъадахара хьинаре къахьега шоаш кийча хилар дІакхайкаду.

Берригача наха дакъа а лоацаш чакхъяьлар Грозненски вагонии депо болхлой, инженерно-технически болхлой, гІулакхерча наьха хоржамашта хьалхара собрани. Из хьайийллар парткома секретара Д. М. Мадагова.

— ХІанзарча хоржамашта хьалхара кампани къаьгга белгалча хана дІахьу, — аьлар цо. — Вай мохк кийчлуш ба Октября 60 шу дизар дезде. Вай коллективо а кийчду цу цІейна доккхий совгІаташ. СийрдагІа лепаш я социалистически яхьа байракх.

Собране хиннараша берригаш раьза а болаш городской Совете депутаталла кандидаташ оттабара белгалбаьхар технически осмотра пункта слесарь Б. Озниев, бригадир М. З. Межидов, химически лаборатора заведующи Н. Г. Каджун, кхыбараш. Уж берригаш а депо чІоагІа лоархІаши сий деши нах ба. Масала, М. З. Межидов. Парте член, цеховой комитета председатель, юкъарча вахаре дика дакъалоацар, балха тІа хьалхле лелаер.

Октябрьски районни Совете депутаталла кандидат оттавир 12 саг. Царна юкъе ва электросварщик Г. П. Шульгин, цун къахьегама календара тІа 1978 шера январь ба, иштта я Ленина ордена кавалер, автоконтрольни пункта бригадир Л. А. Домбровская.

Торжественни хьале чакхъяьлар хоржамашта хьалхара собрани «Сельхозтехника» Урус-Мартановски районни объединене. Из хьайийллар партийни организаце секретара Л. Х. Мусаева.

Де а доагІаш коллективе сий деш ва производстве хьалхле лелаю слесарь Ильясов Хасмахьмад. Къахьегам тІа толамаш дахарах цунна еннай «9 пятилетка ударник», 1974, 1975 шерашка «Социалистически яхье котваьннар» яха значокаш, «За трудовую доблесть» яха медаль. Собране къамаьл даьча «Сельхозтехника» районни объединене управляюще заместителa Х. Исрапилова предложени елар Урус-Мартановски районни Совета депутаталла кандидат из оттаве.

Районни Совета депутаталла кандидаташ оттабара иштта цІераш яьхар райисполкома председатела Л. Г. Миназова, тракториста А. Абукарова, шурий-товарни ферма бригадира Р. Цуцаева, объединене директора В. Я. Зелимханова.

Депутаталла кандидаташ уттабарца цхьана республика городашкеи юрташкеи кхы а дукха балхаш ду моттигерча Советашка хургдолча хоржамашта кийчо еш. Оттаеш, тохкаш я харжархой списокаш, агитпункташка хул юридически а кхыча а темаех йола хаттарийн жопийи сайренаш. Депутаташа отчеташ тел харжархой наказаш кхоачашдерах.

Халкъа тешам

Селхан «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене культура ЦІагІа № 671 йолча Старопромысловски хоржамий округе гІолла СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара хетаяь хоржамашта хьалхара совещани хилар къахьегамхой викалий.

Совещани хьайийллар объединене тешама бюро отдела начальника Л. Н. Перепечаева. Цул тІехьагІа совещане президиум хорж.

Эггара хьалха цига къамаьл даьча «Электроприбор» завода фрезеровщика, Ленинеи Къахьегама Цlеча Байракхеи ордений кавалера Ю. В. Касьянова аьлар:

— Тха объединенеи Грозненски радиотехнически заводеи коллективаша дош деннад хІанз хулаш долча хоржамий сийна укх шера товарни продукци арахецара ялх бетта план 17 июне кхоачашъе, планал совгІа 20,5 эзар сома маьха продукци 19 июнь тІакхоачаш арахеца.

Тхо а, иштта Надтеречни района «Знаменский» совхоза къахьегамхой а, мехка Лакхехьарча законодательни органе депутаталла кандидат оттаве тховшка бокъо кхачарах доккхалдеш да. Из боккха тешам оаха лу КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара Александр Владимирович Власовна.

ДІахо къамаьлаш даьраша дувц депутаталла кандидат ваьчун вахарах, къахьегама наькъах.

Из кандидатура хьаллоапаш совещане къамаьлаш дир «Знаменский» совхоза директора А. Батукаева, Надтеречни районни больница лоро Х. Ибрагимова, бурув тохара балхий Старопромысловски управлене буровой мастера А. В. Шульгас, «Верхненаурский» совхоза механизатора Я. Хадиева, Кавказски Іилма-тохкама института «Нефтепромгеофизика» Іилман болхлочо А. И. Алмазова, политехнически техникума преподавателa З. П. Мехедова, кхычар.

Хоржамашта хьалхарча совещане доакъашхоша массане а цхьа барт болаш могадир лакхехьа хьоахаьча хоржамий округе гІолла СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат Власов Александр Владимирович ве аьнна коллективаша ена предложенеш хьаллаца а хІаьта Нохч-ГІалгІай АССР-гара № 671 йолча Старопромысловски хоржамий округе гІолла депутата декхараш дІатІаэцa, аьнна, дехнга а.

Совещане чІоагІбир депутаталла кандидат ваьчун тешаме нах а, тІаийцар еррига хоржамий округе гІолларча харжархошка шоай кандидатура хьаллацара тІахьела кхайкарал а.

• • •

Цу дийнахьа Нохч-ГІалгІай АССР № 671 йолча Старопромысловски хоржамий округе гІолларча окружной хоржамий комиссе заседани хилар, СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара хетаяь. Из хьайийллар комиссе председателa, «Старогрознефть» № 1 йолча РИТС-а оператора К. И. Ананченкос.

Массава раьза а волаш комиссе тІаийцар Нохч-ГІалгІай АССР-гара № 671 йолча Старопромысловски хоржамий округе гІолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете депутаталла кандидат ве аьнна 1932 шера ваьча, КПСС члена, «Оргтехника» яха Грозненски производственни объединенеи Надтеречни района «Знаменский» совхозеи коллективаша белгалваь КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара, город Грозне вахаш волча, Власов Александр Владимировичa регистраци е аьнна.

Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

Назранерча «Электроинструмент» яхача завода коллективо дика дІадоладаьд иттлагІча пятилетка шоллагІа шу. Продукци маьхала яккхара хьалхарча квартала план 104,3 процент кхоачашъяьй. Бичь бетта лелаьча республикански социалистически яхьа итогех КПСС обкома бюрос, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо баьча соцамагІа республикански газеташ тІа чІоагІдаьча Сийлен доска тІа яьккхай цу завода коллектив.

Из толам хьахиннаб массе а производственни участкашкарча болхлоша шоай предприяте сий лакхде гІерташ хьинаре къахьегарах. Царех цаІ я Аушев Урусхана кулгалду слесарий бригада коллектив. Из 1978 шера чотагІа къахьегаш йола дукха ха я. Ший торонаш а лаьрхІа кагирхой бригадо дош деннад Октябра 60 шу дизара сийна кхы а доккхагІа толамаш даха.

ХІаьта бригада кулгалхо Аушев Урусхан ше а зІамига саг ва. Бакъда, ханна къона вале а, балха опыт йоккха йолаш ва из. Цун хов хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачашдара болхлой оарцагІбаха. Къоначa коммуниста Аушев Урусхана хьехамца хьалкхувш дукха кагий нах ба. Шоаех дика говзанчаш хургхилар хІанзе а хьахьекхад слесараша Чемурзиев Висангире, Халгуев ТІахьира, кхычар.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) бригадир Аушев Урусхан, слесараш Чемурзиев Висангири, Халгуев ТІахьир.

И. ПЛИЕВА сурт.

Яхье а баьнна

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузача укх юбилейни шера сийна яьржача социалистически яхьа юкъе а яха къахьегаш я Ачхой - Мартановски района Самашкински консервни завода коллектив. Цо дош деннад продукцена реализаци яра шера план декабрь бетта 25-ча дийнахьа кхоачашъе, 200 эзар сома маьха планал совгІа продукци мах беча организацешка дІаяла, планал совгІа 735 туб консерваш арахеца. Электроэнерги кхо а еш, къахьегама овсарле дегІайоалаеш, продукци йоаккхаш дІабода мах лохбеш дІахо а къахьега лерхІ массане.

Завода профсоюзни комитето хадданза тІахьожам лоаттабу тІаийца декхараши плани миштa кхоачашъю хьожаш. Укх шера хьалхара квартал чаккхъяьлга итог йир. ДекхарегІа 2505 туб йолаш, 2511 туб консерваш арахийцар. ХІаьта къахьегама овсарле 4,6 процент лакхъеннай. Иштта къахьийгар завода коллективо апрель бетта а.

Социалистически яхье хьалхалатт Хачукаев Супьяна кулгалду цех. Цун коллективо биь бетта план 103,8 процент кхоачашъяьй. Планал совгІа арахийцай 30 туб консерваш. Уж толамаш доахаш доккха дакъа лаьцар варщицас Азимова Хьавас, стерилизатора Хукушев Лом-Іаьлас, бригадира Дудаев ШахІида. Овсаре къахьег производстве хьалхалаттача токара Хаджиева Лаистас, кхычар.

А. ЗАЙНУТДИНОВ.

Дуга дІадувш ба

Юрта боахама культурех керттерча даькъе дуга кхеду «Гудермесский» совхозе. Укх шера план 1900 гектар йолаш 2000 гектара тІа дІаде лерхІ из. Дуга сихеи дикеи дІадийна даккха гІерташ тІатеІІа къахьегаш ба совхоза кхаш леладераш. ХІара дийнахьа дуга фу дІадувча 8—9 агрегато болх бу. ХІаьта хІанзле 1400 гектар совгІа дІайийнай из культура механизатораша.

Дуга сихагІа дІадийна даккхара яьржача яхье хьалха ба Шамаев ТІахир, Магомадов Мусаит, Магомадов Ширвани. Балха нормаш юкъера лаьрхІача 150—160 процент кхоачашъю царех хІаране. ХІаьта Шамаев ТІахира сийна совхоза конторана хьалхашка ЦІе байракх айяьй.

Дика вІаштІехьдаьхад механизаторий балха хьалаш а. Дуга цхьатарра кхаь отделене дІадувш да. БІарччача дийнахьа болх баь баллалца кхай йисте «техничкаш» латт хІара отделене. Тешаме тоаю еха техника механикаша Бантаев Іале, Жулутков Сергея, Батаев Казбека. Балха ха зехьа йоапа яр духьа делкъийга кхай тІа хьабахь механизатораштa баа кхача.

— «ХІара кхайна — дикала Знак» яхача девизагІа болх бу механизаторашa, — йоах совхоза керттерча агронома Хамидов Сайдамина. — Дийнахьа юкъера лаьрхІача бІаь гектара тІа дІадув цар дуга. Из культура дІайийна яккхара кхы а ялх ди дезаргда тхона. Цхьабакъда балха овсарле кхы а лакхагІа хургъяр ма-эшша хий даларе.

Укх шера хІара гектара тІара 40 центнер дуга чуда социалистически декхар тІаийцад совхоза къахьегамхоша. план 36 центнер йолаш. Из культура дІаюв ха агротехникага диллача дикагІа яр я. цул совгІа дІадув дуга фу деррига цхьоалагІча класса кондици йолаш а да. Цудухьа тийша ба уж Октябра юбилея сийна тІаийца декхараш толаме шоаш кхоачашдергхиларах.

Х. МАГОМЕТОВ.

ХИЙ ТОХА ДИЙНАХЬ А БУС А

Дийнахьеи буси ца социйташ дІайийнача хІамашта хий деттилга массанахьа вІаштІехьдаккхар, маьхерча тІоадалах ма-могга дикагІа пайда эцар—колхозийи совхозийи мелиораторий лоархІаме декхар. Цхьа литр хий пайда ца эцаш ма-дайта!

Болх дикагІа вІаштІехьбаккха боагІа наурски, малгобекски, назрановски боахамашка. Болх тоабаь хиларца хьоккхам бала йиш яраш болаш ба.

ХЬАЛХАРА ВЕГЕТАЦИОННИ ХИЙ ТОХАР, 16 МАЙ КХАЧЧАЛЦА

Районаш	Календарни план (га).	Фактически хий техар (га).	План кхоачашъяра процент	Йолаш йола хий детта машинаш	Царех болх беш яраш
1. Шалински	4005	3657	91	48	23
2. Гудермесски	9386	6654	71	38	10
3. Сунженски	9800	6726	69	140	67
4. Шелковской	19542	13094	67	70	10
5. Надтеречни	13825	8345	61	76	21
6. Ачхой-Мартановски	2875	1763	61	89	27
7. Грозненски	13490	8002	59	184	86
8. Урус-Мартановски	2665	1567	59	51	16
9. Наурски	14414	7500	52	176	46
10. Малгобекски	1547	445	29	43	12
11. Назрановски	687	80	12	10	1
Республике гІолла	94705	59979	63	940	319

СИЙЛЕ ХИЙЛА ЯХЬЕ КОТБАЬННАРИЙ!

1977 ШЕРА БИЪ БЕТТА ПРОМЫШЛЕННОСТЕ, ГІИШЛОШЪЕЧА, ТРАНСПОРТЕ РАЙОНАШТА, ПРОИЗВОДСТВЕННИИ ІИЛМАН-ПРОИЗВОДСТВЕННИИ ОБЪЕДИНЕНЕЙ, УПРАВЛЕНЕЙ, ПРЕДПРИЯТЕЙ КОЛЛЕКТИВАШТА ЮКЪЕ БАЛХА ЭФФЕКТИВНОСТИ ДИКАЛИ ЛАКХЪЯРА, ИТТЛАГІЧА ПЯТИЛЕТКА ШОЛЛАГІЧА ШЕРА ЗАДАНЕШ ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯРА ТІЕХЬА ЛЕЛАЯЬЧА РЕСПУБЛИКАНСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА ИТОГЕХ.

1977 шера биъ бетта промышленносте, гІишлошъеча, транспорте районашта, производственни іилман-производственни объединеней, управленей, предприятей коллективашта юкъе балха эффективности дикали лакхъяра тІехьа лелаяьча социалистически яхьа итогашка а хьежа КПСС обкома бюрос, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо соцам баьб:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ
ЛЕНИНСКИ РАЙОНА яла

продукци маьхала яккхара биъ бетта план 103,2 процент кхоачашъярах, соахка цу хана хинначунца нийсйича арахецача промышленни продукце боарам 7,7 процент лакхбелга Іалашдерах, къахьегама овсарлен биъ бетта план 101,5 процент кхоачашъярах.

ШОЛЛАГІА МОТТИГ
СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНА яла.

продукци маьхала яккхара биъ бетта план 101,8 процент, къахьегама овсарлен план — 100 процент кхоачашъярах.

Биъ бетта итогех болх дика баь хиларца белгальяха ГРОЗНЕНСКИИ СУНЖЕНСКИИ РАЙОНАШ

1977 ШЕРА БИЪ БЕТТА ИТОГЕХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬЕ КОТЪЯЬННАРЕХ ЛОАРХІИЙЛА ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНЕЙ КОЛЛЕКТИВАШТА ЮКЪЕ:

ЛЕНИНА ОРДЕН ЛЕЛАЮ «ГРОЗНЕФТЬ» ЯХА ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНИ;
ШУРИЙ ПРОМЫШЛЕННОСТА ОБЪЕДИНЕНИ;
ГРОЗНЕНСКИ ПРОИЗВОДСТВЕННИ ШВЕЙНИ ОБЪЕДИНЕНИ;

Промышленни предприятей, гІишлон организацей, транспорта коллективашта юкъе:

«Горскнефть» НГДУ;
СССР 50 шу дизара цІерагІа Грозненски химически завод;
Н. Анисимова цІерагІа Новогрозненски мехидаьтта чакхдоаха завод;
Бурув деттара балхий Горячеводски управлени;
Химреагентий Карабулакски завод;
«Октябрьнефть» НГДУ;
«Старогрознефть» НГДУ;
«Грозгипронефтехим» институт;
«Электроинструмент» яха завод;
«Мединструмент» яха гудермесски завод;
«Пищемаш» завод;
«Оргтехника» яхача производственни объединене «Электроприбор» яха завод;
«Промавтоматика» яхача Іилман-производственни объединене опытни завод;
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод;
Жилищно-коммунальни боахама министерства Грозненски экспериментально-механически завод.
«Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завод;
«Грозстромремонт» яха Грозненски ремонтно-механически предприяти;
«Грозэнергомонтаж» яха ремонтно-наладочни предприяти;
ВІашагІтеха Грозненски ТЭЦ;
Ермоловски леспромхоз;
Ермоловски ДОК;
Нохч-ГІалгІай гІишлон управлене № 7 йола гІишлон-монтажни управлени;
Нохч-ГІалгІай гІишлон управлена СпецСМУ;
№7 йолча треста ГТУС;
«Кавэлектромонтаж» яха Грозненски монтажни управлени;
Жилищно-коммунальни боахама министерства наькъаши тІаьши дехкара управлени;
Бытовой гІулакх дара министерства ремонтно-гІишлон управлени;
Кога гІирс тоабеши тегаши йола фабрика;
Къилбаседа-Кавказски машинаькъа Грозненски энергоснабжене участок;
Автоколонна — 1737;
Наурски чхьагІара завод;
Грозненски консервни завод;
Грозненски ДРСУ:
Горплодоовощторг.

Итогови занятешкара

ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕШАРА ХУВЦАМАШ

Юрта боахама кадрай политически дешара кулгал делга 1976 — 1977 дешара шера тІадиллар КПСС райкомаштеи юрта боахама производственни управленештеи. Юххьанца цхьайола халонаш ца нийслуш чакхдалац цу тайпара гІулакх, хІана аьлча ладувгІараштамел эшар цу сахьате вІаштІехьдоаккхалац юрташка. ЛерттІа кийчбенна лектораш, пропагандистски кадраш, иштта хила езача тайпара пропаганда яра хьоккамеи технически средствай база ца хиларца, кхы дукхачунца дувзаденна да из.

Цхьабакъда, дукха ха ялале дІа-м даьхар уж кхоачамбоацараш. Дешара шу дІадолалуше а парте райкома политически дешара кабинетой юрта боахама управленеи цхьана оттайир «Кулгалхочун къахьегам» аьнна Іомаергйолча проблемай дешара плаІ. Цу плана юкъедихьар теоретически занятеши берригаладувгІараш цхьайолча совхозашка дІа а ухаш ёш йола практикеи вІаши ювзаш елга. Иштта хьакъоастайир юрта боахама предприятейи учрежденейи кулгалхой, керттера специалисташ юкъеболха группа. Верригa 60 саг. Парте райкома бюрос чІоагІбир пропагандисташ, экономически курсашта кулгалде хьожавир КПСС райкома секретарь Э. З.-А. Исханов.

Пропагандисташта юкъебахар теоретически дешарцеи пропагандистски балха йоккха стаж йолаши дикагІа кийчбенна бола специалисташ. Уж ба юрта боахама управлене керттера зоотехник Н. И. Юсупов, управлене керттера агроном В. В. Шапашников, «Знаменский» яхача комсий совхоза директор — А. Э. Батукаев, «Братский» яхача комсий совхоза директор В. А. Хамидов, «Кругловский» яхача комсий совхоза керттера агроном Ю. Муцаев, кхыбараш.

Белгалдаккха деза теоретически занятеш геттара дика чакхйоахаш хинна хилар. Шоаш къамаьлаш деш парте XXV съезда, КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленума, къаьстта КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленума материалех а партеи правительстван кхыдолча документех а шерра пайда эцар докладчикаша. Къаьстта белгалдаккха дезаш ца И. М. Юсупова (кулгалхои социалистически яхьа кулгалделгеи), Б. Н. Якаева (кулгалдара методаш), А. Э. Батукаева (кадраштцара кулгалхочун болх), кхыболча пропагандистий докладий темаш кІоаргга чулоацам болаши шортта факташ, цифраш йолаши хиннилга. ХІаьта ладувгІарашта кхетам луши боккхача пайдаеи чакхъяьлар практически занятеш а. Шоаш хиначa боахамий кулгалхой доал дара балха методаш яйзар, опыт дІа-юха ийцар, иштта кулгалхой а берригача специалистий а балха практически мах бир цар. Цу занятешка гучаювлар производства эффективности балха дикали лакхъяра пайда ца эцаш йиса тороцаш.

Масал доладе мегаргдолаш яр кулгалдара методашта хетаяь «Новогрозненский» комсий совхозе хинна заняти. Цу заняте массе а оагІорахьа йийцар тха районе цхьа шу хьалха вІашагІеккача механизированни отрядий балха итогаш. «Братский» яхача комсий совхоза директора кІоаргга анализ йир Гиназов Канос кулгалдеча механизированни отряда балха.

Цу отряда балха масалца мах бе мегаргба юрта боахама кулгалдара кердача методах хьахуларий. Надтеречни района хьалхашка цу тайпара вІаштІехьбаьккха къахьегам пайдане хилар духхьал цхьаи шера баьча балхаца хьахьеккхар отряда членаша. ДІалаьрхІача гучадаьлар коллективана 100 эзар совгІа сом пайда хиннилга.

Цунца цхьана, дискусси еш гучадаьлар производства цехови система тІа боалаш цхьаболча боахамий кулгалхоша дувлийта кхоачамбоацараш, формализмаца дувзаденна гІалат. Цу тайпара кхоачамбоацараш гучадаьлар «Новогорский», «Гвардейский» совхозашка. Кулгалдара къаьна система дІа а яьккха юкъерча звеной кулгалхоехи бригадирехи кхы йола цІераш тахкар мара кхы хІама даьдац цига. Кердадараш балха юкъедоалядечарга зенеча практикана, формализмана чІоагІа критика йир занятешка.

Итогови теоретически конференцеш а еш чакхъяьлар юрта боахама предприятешта кулгалдара болхлой курсаш, дешарца дувзаденна дола кхоачамбоацараш белгал а доахаш. Бе-бе специальносташ йолаш болхлой хилара деша лоархІам ца белга, цхьабола ладувгІараш занятешта тІера бувлаш хиннилга, кхыдараш белгалдаьхар конференце. Масала, курсий занятеш теркалъеш вацар «Верхненаурский» комсий совхоза директор С. Т. Тамасханов, «Минеральный» совхоза керттера зоотехник М. Я. Моглаев, кхыбараш.

1976 — 1977 дешара шера курсаша баьча балха итогий хІанз анализ еш я парте райком. ХІаьта хьатІадоагІача дешара шера цу курсий болх дегІабоалабара, цун эффективности дикали лакхъяра дукха да де дезараш. Цар керттера декхаргъ — КПСС XXV съезда решенеша дІадеххача бесса кулгалделгеи боахама доал делгеи дегІадоагІилга кхоачашхургда аьнна хет тхона.

Цунна тешал деш я укх шера хьалхарча квартале баьча балха итогаш. Шура, фуьаш, дулх даккхареи пачхаьалкхенга дохкареи заданеш кхоачашъяьй районо. Хетачох, юрта боахама кулгалдеча болхлошта лаьрхІа йолча экономически курсашка дешаш хиннача предприятей учрежденей директораша. керттерча специалисташа нийцача знанеша а доккха новкъостал дир цу гІулакхa.

Р. МАДИЕВ,
КПСС Надтеречни райкома политически дешара кабинета заведующи.

ЗАНЯТЕШТА ЭШАРАШ ДОЛЛАШЕ А

Теоретически къамаьлаш а деш чакхъяьлар Гудермесски машиннаьлкъа станцера шан заводерча коммунистически къахьегама школа итогови занятеш. Школе дешаш ва дукхагІбараш парте боаца 5 классагара юкъера специальни дешарга дІакхоачаш дийша вола 18 болхло. Школана кулгалдеш ва завода директор В. Т. Цемох. Парте вац лакхера технически дешар дийшаи 3 шера пропагандист волеи нов. Цемох.

ДукхагІча даькъе дешара мел эшар да заводе. Занятеш ю «Ленини революцин» яха стенд, производстве хьалхле лелаерий Сийлен доска, социалистически яхьа итогаш хьалтеха йоахкача а экономически дешара уголок йолча а цІеча уголоке.

Дешара план, программа, иштта школа балха учета дневник да пропагандистага, хІаьта «Социализми къахьегами», «ИтгІа пятилетка — эффективностеи дикалеи пятилетка» яхача курса долча книжкаща Іалашбаьб ладувгІараш. Парте экономически стратегех, производства эффективность лакхъяра наькъех, балха дикалах, кхоми хьурмати дарах, социалистически яхьах лаьца ладувгІарашта хьалхашка массехк хаттар оттадир пропагандиста. Уж дешаш дувцача дакъа лоацаш хилар И. Арсаналиев, В. Зазулина, К. Алферов, К. Янченко, кхыбола ладувгІараш. Цу дешай юкъара чулоацам бувцаш къамаьлаш дир цар. ХІаране деча къамаьла юкъе ца доаладеш дисар тІатохаш, хаттараш телаш занятий пайданегІа хургйолаш дІаяхьа гІерташ вар пропагандист.

Цхьабакъда, дерригa чулоацаш аьлча, эсала чакхъяьлар заняти. ЛерттІа из чакхъяккхара кийчваннавацар пропагандист а ладувгІараш а. ТІагІоллара чулоацам болаш дар ладувгІараша каттараштa тийнна жопаш. Цар лерттІа Іомаьяцар производства эффективностахи балха дикалахи, социалистически яхьах, Іилма-технически прогрессах, кхыдарех йола теоретически материалаш.

Заняте хоадамболла кхоачамбоацар дар практикаца моттигерча материалашца Іилман бувзам ца хилар. БІарчача дешара шера практически занятей метод юкъекхихьаяц школе, шоай предприяте экономикахи производстве йолаш йолча тороцахи долча дешашта анализ яьяц ладувгІараша.

КПСС Парте XXV съезда, КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленума, цу Пленумеи профсоюзий XVI съездеи новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлех, иштта «Производства эффективности балха дикали лакхъяра, иттагІча пятилетка заданеш толамца кхоачашъяра тІехьа Еррисоюзни социалистически яхь йоаржаярах» болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК соцамах, Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизар дездара хьакъехьара КПСС ЦК соцамах йолча материалех пайда ийцабац занятешка. Иштта заняте кхоачамбоацар лархІа дезаш да технически средствашта пропаганда яра дола хьокхама пособеш цига хинна ца хилар а.

Боккъонца кхоачашъяьнц школан дешара план: ца еш йисай производства дикагІйола опыт Іомаяра 3 заняти, социалистически яхьах дола дош дувцача итогови заняте продукце дикала кулгалдара комплексни системах, ши-ший творчески плана ларда тІа къахьегама овсарле лакхъярах, бригадни хозрасчетах, «ХІара балха денна—дикала Знак» яхача грозненски химикий девизах санна долча къахьегамхой кердача дикагІча боламех цхьаккха а дош аланзар ладувгІараша.

В. АХМАТУКАЕВ.

МОСКВА. СССР революце Центральни музея традиционни вІашагІкхетар хилар парте ветераний, граждански Сийлахьбоккхача Дай-мехкеи тІемай доакъашхой, къахьегама турпалий.

СУРТА ТІА: вІашагІкхийттача хана (аьрдехьара аьттехьа) 1917 шера денз КПСС член В. Т. Сухоруков, 1914 ш. денз КПСС член Е. Р. Левитас, 1918 ш. денз КПСС член Н. И. Скуйскубре, 1920 ш. денз КПСС член В. А. Ульяновская, 1918 ш. денз КПСС член П. С. Слесарев, 1920 ш. денз КПСС член О. Н. Петраская.

В. СЕВАСТЬЯНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬЕХАМЧИЙ БОЛАМ ШЕРАГІА БОАРЖАБЕ

Идейно дог тийша, лакха нравственность йолаш хилар, советски наьха доккхагІдолча ноахалаша Іоадаьча духовни рузкъах, эггара хьалха дуккхача къамех латтача советски болхлой класса революционни, тІема, къахьегама традицеех кагирхоша бизза пайда эцар ши-шегІа хулаш хІамаш дац, вай вахара хьисапо цу гІулакха мел эша хьалаши тороцаши Іалашйой а.

Кагирхошта коммунистически кхетам балара гІулакхa боккхача лоархІаме ба ди тІехьа шерлуш латта хьехамчий болам. Болхлой класса юккъе хьахиннача хьехамчало дІахо кхухь шефски балха дикагІа йола традицеш.

«Хьехамчаш, — аьннад Л. И. Брежнева ВЛКСМ XVII съезде ше къамаьл деш,—уж ба йоккха говзал, йІаьхий вахара опыт йолаш бола кадрови болхлой, хІаьта, сона хетачох, талант йола педагогаш. Цар шоаш раьза а хинна, шоай дего къоабалдарах Іомабу кагирхой къахьегам дукха беза, говзала тІакхе. вай сийлахьча болхлой класса турпала традицеш дег чу йоссаю царна. Таханара къахьегама эстафета кхоаненга дІателара хьисап долаш ба хьехамчаш». Цу тайппара, хьехамчал ноахалашта юкъерча бувзама форма хиларах тарра, дикалга диллача шефски новкъосталал эргашагІа да, цо дІахо дегІайоалаю цу новкъостало Іоаяь йІаьхий опыти традицеши. Хьехамчал — из доккхагІдолча ноахала балха опыт, знанеш, говзал, сакхетам кагирхошта дІатела цхьа моллагІйола форма хинна а ца Іеш, цул доккхагІа дола хІама да—болхлой класса духовни беркат, нравственни идеалаш дІателар, болх беча кагирхошта духовни кхоачарлеи уйла, болхлой классаца шоай айхха бувзам хилара уйла дег чу йоссаяр.

Болх бу кагирхой — из я тахан дІайолаеш йола хІанзарча болхлой класса кхоане. БІаьшу хьалхагІа санна тахан а лоархІаме да К. Маркса дешаш: «СакхетамегІа болча болхлоша геттара дика кхетаду, шоай болхлой класса, тІаккха юха, адамлеи а кхоане шема-ярра кхувш доагІача болхлой ноахала кхетам баларах тийша хилар».

Производственни коллективе кагирхошта кхетам балара боккхача лоархІаме ба 1975 шера феврале ВЦСПС Президиумой ВЛКСМ ЦК Бюроси «Къоначa болхлойи колхозхойи хьехамчий массови болам дІахо дегІабоалабара хьакъехьа» цхьаца баь соцам.

Профсоюзни комсомольски организацешта тІадиллад болхлойи колхозхойи кагирхошта кхетам балара гІулакхa хадданза, чІоагІа йоакхо елга, из гІулакх сий долашагІа болча, дика морально-политически гІулакхаш доахчача, йоккха профессиональни говзал, йІаьхий вахара опыт йолаш болча наха дІакара а денна. Хьехамчал шерра доаржадеш хиларо дІадех Іоаяь опыт кхетаелга, из хадданза юкъекхухьилга, кагирхоша доккхагІча ноахалца лелабеча бувзама керда, пайданагІа йола формаш лехилга.

1975 шера Нохч-ГІалгІайчене къона болхлой къахьегамца коммунистически гІулакх леладе Іомабара даькъара хьехамчала лоархІам меллаб хар духьа баьча социологически тохкамо хьагучаяьхар къоастаяьчул тІехьагІа хьехамчалах боала пайда алсамбаккха йиш хулийтаргйола дукхка проблемаш.

ХІанз Нохч-ГІалгІай АССР-е кагирхошта хьехам телаш бІаьш хьалхалатта болхлойи колхозхойи ба, 4 Советски Союза Турпали 17 Социалистически Къахьегама Турпали ва. Шоай когаметта хьаотта итташ башха-дика гІончий кийчбаьча Социалистически Къахьегама Турпалий Н. И. Ведерникова, И. Э. Эсмухамбетова, Ш. Хаджиева, кхычар цІераш эррига республике йовзаш я.

Хьехамчала болам дегІабоалабара чІоагІа болх бу «Грознефть» яхача объединене. Объединене подразделенешка вІашагІъеллай шоай йІаьхий вахареи профессиональни опыт кагирхошта дІателача 320 кадрови болхлой гІулакхаш нийсагІча оагІорахьа лестадеш йола хьехамчий 19 Совет.

Хьехамчал толаме дегІаух № 7 йолча треста Грозненски специализированни монтажни управлене. Цу управлене коллективни хьехамча хилара инициатива дІайолаяьй Д. Я. Бабоченкос кулгалдеча слесарий-монтажникий бригадо. Цу бригадо шефство лелаю № 5 йолча базови профтехучилища дешархой группана, деша болабеннача юххье денз цо коллективни хьехам тел дешархошта. Производственни практика Д. Я. Бабоченко бригаде чакхйоаккх берригача дешархоша, цига бригада хІара члено камаьрша дІайовзийт профессе къайленаш, коллективера шоай моттиг хьалаца, цхьатарра бокъо йола бригада член а хинна дІаотта новкъостал ду къоначa болхлошта. Цига инициатива йоаеш дола моттийта доал дар духьа а доацаш, кагирхошта шоай професс творчески хьисапаш довзийтар духьа хадданза терко ю къоначa болхлой. Кагирхой хьакъехьа ше дувцача хана В. И Ленина белгалдаьккхад «...царна массе оагІорахьара новкъостал данзеи тийшаи а тийша моллагІа гІулакхаш тІадехканзеи, опыт йоацаши кийчбаланзеи уж хиларах ца а кхераш, цар хьинарах, энтузиазмах, революционни инициативах пайда эцанза барг ца хилар».

Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац, Д. Я. Бабоченко бригадо хьехам беннараша ПТУ йистеяьккха 2—3 шу доаллашехьа а эггара лакхагІа йола квалификаци эшаш дола балхаш кхоачашдеш хилар.

Хьехамчало республике тоъал доккхий толамаш доахе а, проблемаш кІезига яц хьехамчал вІаштІехьдаккхара, цунах боала пайдеи аьттуви лакхбара даькъе. Социологически тохкам баьча город Грознерча цхьайолча предприятешка белггаларча даькъе гучадаьинад хьехамчаш уваттабара гІулакх тІагІоллара леладаь хилар, хІаьта из бахьаи долаш хаттараш даьрех 18 процент гаргга бараша хьехамчалах шоашта тІадилла алхха общественни гІулакх а шоашта тІачІоагІбаьча къоначa болхлой хьакъехьа шоаш лоаца лакъа царна белггалара профессиональни гІулакхаш довзийтарца чакхдаьинарг а лоархІ.

Хьехамча яхар — из ва къоначa болхлочоа професси Іомаеметтел, коммунистически дог тийша, нравственость йолаш хургволча уйланца из хьалхевара а хьинаре новкъостал деш вола воккхагІвола новкъост. доттагІа, шерра кругозор йола саг. Хьехамчий образовательни боарам, цар производственни стаж тахкаро хьахьеккхад, царех дукккха бараш кагирхой хьехамчагара дІадехаш дола гІулакхаш доахкаш ца хилар—хьехамчех 20 процент совгІа барий 8 шерал лакхагІа образовани ца хилар, 8 процента гаргга барий специальноста производственни стаж 5 шерал тІех ца хилар 15 процент гаргга бараш цхьаннахьа а дешаш ца хилар. Кагирхой хьехамчаш хьахаржара гІулакх бехктокхаме а хеташ леладанза даргдац партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша.

Кхы кІезигагІча лоархІаме йоаца проблема — хьехамчий педагогически говзал лакхъяр. Массаза а яхар мо, педагогически образовани йоацаш хул хьехамчий. тІех ваьлча а, ший вахара опытах мара кхы бІубенна хила хІама долаш вац из, тІаккха из лоадам боацаш мара йоацачо фу де деза? Хьехамчашка хаттараш даьчул тІехьагІа гучадаьннaчох, царех кхоалагІа дакъа совгІа барий кагирхошца болх баь опыт яц, цудухьа къоначa болхлошта кхетам балара болх бе царна низкъала хилара бахьанех цаІ да кагирхой, къаьстта а ондабоалаш латтарий, психологи а ца йовзаш хилар. Педагогически знанеш Іомае е шоай йолаш яраш шеръе а ловш шоаш хилар хьакхайкадаьд хьехамчех 57 проценто. Цу тайппара, халкъа культура университеташка курсаш е факультеташ яхканза, хьехамчашта долча новкъостала Іилма-технически разработкаш кийчъянза яргьяц.

М. ХОЛОХОЕВ,
ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома секретарь.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА V ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

МАССАНЕ А ХЬИНАР ВІАШАГІТОХА

Дlахьалха ца даьккхача а ховш да дынах мел доккха зе-зулам доал. Дына гІулакхаш леладар, цун харца хьехамаш сакхетам чу чІоагІдалар къаьстта хала Іаткъ кхувш боагІараштa. Халахете а, хІанз а тІехь кІезига моттигаш нийслаш дын гІулакхаш леладераща дешархошта юкъе шоай хьехам боаржа а беш царех цхьабараш цунах дІаэбеш. Дына «авторитеташа» шоай аьттув балара къаьстта беркате лоархІ дын хьехамаш дезала юкъе доаржаделга.

ХІаьта школа, хьехархой массаза а вІаштІехьдалац цу тайпара моттиг нийсъелча шоай дешархошта гІо де оарцагІбовла. Массаза а бизза пайда ийбац вай кхувш боагІараш дына Іоткъамах лорабара советски законаша луш йолча торонех. Ховш ма-хиллара, «Халкъа образованех долча ССР Союзеи союзни республикайи законодательства Лардаша» хоадам боллаш белгалдаьд вай мехка дешар хьехилга дынах къоастадаь долга. Из законодательство телхадара шоаш е декхарийла бола духьале ца яьча къаьст-къаьста болча гражданаштей гІулакхерча нахаи доагтІаш дола таІазар де бокъо я.

ХІанз кІезиглуш боагІа дына духьала къовсам ца лоаттабича а зама дІа ме йода из ше наьха вахара юкъера дІабаргба яха уйла йола нах. ХІана аьлча Іилма-технически революци котъяьнначеи космос караерзаечеи, овлангара дола социально-экономически общественно-политически хувцамаш хиннача. коммунистически общество хьалъяра лакха сакхетам бола нах хадданза юкъеухача вай хана къаьтта гуш да ды юхатІехьашка ца балар духьа замах дІатарбала гІерташ духьале еш болга. Цудухьа лаьгІбалийта йиш яц цунца лоаттабу къовсам.

Вайна дика ховш да хІанз а гІехь вай вахара доккха зе деш дола дІаяхача замах юхедиса во гІулакхаш дын ларда тІа хьахулилга а уж хьалкхоабар ды болга а. Социалистически вахара хьисапаца тарлургдоаца ийрча гІулакхаш, общественa цхьаи юкъа гуча ца доалаш, дегІаух дын фанатикаша, сакхетам лоха болча наха боча лора а деш. Бахьаи из а долаш хІанз а тІехь наг-нагахь цхьенаш лехар, ха яланза бола мехкарий маьре ахийтар, урдув дахар, дукха истий кхувлар санна долча сий доацача гІулакхех дувца дезаш хилаций вай?

Ды лелабераштa, цун хьехам боаржабераштa «карагІдаьннарех» цаІ да цхьаболча даьша-ноаноша шоай бераштa школе деша доаггІача тайпара дешийтара духьале еш хилар а. Къаьстта дика из гучадоал дынца дувзаденна цІейш долча деношка. Цу деношка цхьадола бераш деша ца доагІаш моттигаш кхычахьа санна нийслу тха школе а. Иштта, соакха мархаш доастача хана шоай бераш школе ца дохийташ цІагІа чусоцадир СоагІапчарча Галаев Закречо, Эсмуранев Шабазгире, Галаев Махьмада, Галаев Зяуддина, Коригов Іазе, Коригов Суламбика, Цечоев Хас-Мухьмада, Мержоев Мухьмада, Мержоев Іадрахьмана.

Даьй бехкагІа школе ца ухаш дукха ха яьккхай дешархоша Коригова Лемкасеи, Цечоева Лидасеи (9 класс), Цокиева Маремси, Цокиева Любасеи (8 класс), Барахоев Мухажара (6 класс). Цу дешархой дай — «Ингушский» совхоза тракторист М. Д. Цокиев, Вознесенски газ чакхйоахача завода болхло У. З. Цокиев, кхыбараш всеобучах дола закон толхадарах бехктокхаме оза декхарийла я СоагІапчара юрта Совет.

Цхьабакъда цу гІулакха эггара хьалхагІа оарцагІбовла безараш хьехархой ба. КІоарггагІа, уйла дукхагІа тІаяхийта бе беза школе беш бола дешархошта атеистически кхетам балара болх. Цу балха наькъаш дукха да. Царех хІарабар ший тайпара беркате ба.

Дына духьала пропаганда яра юкъеахийта мегаргбац цу балха опыт санна Іилмаи атеизма лардаш дикка йовзаш боаца нах. Дына духьала дола къамаьл цІаккха а дІадоладе йиш яц ладувгІараштa дика довзаш долча гІулакхаца дийза а дийза мара. ХІана аьлча иштта ца хилча даьсса хабар а хинна дІадаха мег из.

Иштта массехк шу хьалха атеистически болх бе йиш йоацача тайпара къоначa хьехархочо дІахьош хиннача уроке нийсвелар со. ПхелагІча классе историе урок чакхйоаккхаш хиннача хьехархочоа, классе школа директор нийсваларах, цІаьхха дагадеха хиннадар цунна хьалхашка ше дына духьала кхетам бала ховш волга дІагойта. Урока дувца дезачунца цхьаккха тайпара бувзам боацаш цо дешархошца дІадоладир даьсса къамаьл.

— Даьла ва е вац? — Шоана миштa хет из.

Цхьаболча дешархоша тхона-м из волаш санна хет, аьнна шийна жоп делча цо цхьаьккха хаттар дир: «Мичав из? Космосе, лаьттан кІала, океаний бухенашка лехача кора мичa ваьв из. Мичa лечкъ из тІаккха?».

Хьехархочо ший хурдарах дешархой цу къамаьла юкъеоза магаизар цунна. Цул совгІа бераш шоай тайпара цунна духьаладовлар санна мара кхыча тайпара кхетаде йиш яцар цул тІехьагІа цар цунга тийнача хаттарий чулоацам. Урок еха дІаяхар дына духьала дІадоладаь къамаьл а хьадар, програмага хьежжа цо дІахьеха дийзар а кхоачашдуданзар. Хьехархо ший ца баьнна аьттув хІара гІалгІа дына кхетамах «хьалвиза хилара чота дІатІадахь гІерташ вар. Цхьабакъда из иштта доацилга дувца а дезаш. Хьехархо декхарийла вар из къамаьл ше дІадоладале хьалха бераш цунга психологически кийчде.

Кхы цхьаькха а цхьа масал доаладергда вай. Цкъа школа коридоре шийна го баьча йиІигаштa а соцае ца могаш чІоагтІа халахеташ елхаш латташ зІамига йиІиг яр. Хиннар фуд хайча гучадаьлар цар классе «Дынах доала зе» яхача темагІа хІетта классни сахьат чакхдаьннилга. Цига еррягача класса чІоагІа дукха везаш волча хьехархочо даьла вац аьнна хиннад. ХІаьта йиІиг ды чІоагІа лелабеча дезалера хиннаяр. Цунга цІагІа дийцачох, даьлах гІертар жожагІате къиза Іазап оза дезаргдарех ва. Цудухьа «хІанз жожагІате вага ма-везаргвий цунна» яхаш елхар йиІиг дукха везача хьехархочох къахеташ.

Вай доаладаьча масалаша хьахьокх хьехархочоа мел боккха лоархІам болаш хІама да дешархошта юкъера цун авторитет. ХьалхагІа вай хьоахаваьча хьехархочун шийна класс духьалъяккхар мара кхы хІама карагІдаьннадац. ХІаьта шолагІчун, кхы дІаходар доацаш, дына духьалара кхетам балара болх цу йиІигаца къаьстта лоралуш, нийсагІа аьлча, ший дега хало а еш хІама хьагІаяцаш йола из боча лора а еш бе безилга гучадаккха вІаштІехьдаьннад.

Дешархошта Іилман-атеистически кхетам балара болх кхычахьа санна тха школе а чакхбоах дешар хьехача урокашка, хьидда лостам болаш вІаштІехьъяьккхача классал арахьа дІакхухьача мероприятешка, дешархой комсомольски пионерски организацешка. Иштта цу даькъе лоархІаме моттиг дІалоац къаьст-къаьста долча берашца, цар даьшца-ноаношца беча балхо а.

Кхувш йоагІача тІехьенна коммунистически кхетам балара йоккхий тороцаш йоахк школе мел Іомадеча Іилмай программни материалашка. Цудухьа хІара урока план оттаеча хана оаха белгалъю дешархошта атеистически кхетам балара пайда эца йиш йола моттигаш. ХІаьта из пайда боккхагІа хилийтар духьа цхьаи урокага кийчо еча хана санна, хьехархоша хьалхе а белгалъю дыно хьехар харцдолга бакъдеш йола хІара Іилмацара йоккха тема е бІарчча дакъа. Цунца цхьана школа хьехархой шоаш цу хьакъехьа дувцаш мел дар, вІаштІехьдаларга хьежжа, моттигерча хьалашца дувза гІерт.

Масала, нохчийн гІалгІайн дуккхача фаьлгашка, кицашка, къоанолгашка бег а боахаш буви моллаш а кхыбола «дына дай» а. Цо тешал ду бІарчча хьанийцача дынах зе доалилгеи цун «дай» ба яха нах мискача наьха хьакъ дуаш баха гІертилгеи халкъо кхетадеш хиннилга. Духхьал из ше цаІ да дешархоша атеистически кхетам луча хьехархошта дикка накъадоалаш хІама.

Иштта лоархІам болаш да атеистически кхетам балара болх дешархой даьшца-ноаношца цар цІагІа чакхбахар а. Школа хьехархойи классай кулгалхойи дикка кхетадеш ба из болх духхьал цхьаи дешархошца барах кхоачам хургбоацилга. Цудухьа ды лелабеча даьшца-ноаношца уж вІашагІбеттабаларо. гІо де декхар да, вайна ма-хетта сиха ца дой а, дешархошта цІагІа дына уйлаш хьехилга дІадаккха.

Дешархошца, цар даьшца-ноаношца цу тайпара беча балхах доахкача керттерча кхоачамбоацарех да цу хьакъехьа школанеи, общественни, культураи учрежденешта юкъе айхха бувзамаш ца хилар. ХІаьта атеистически балхах бизза пайда баргбац массане а шоай хьинар вІашагІ ца техача.

А. БАЗОРКИН,
СоагІапчарча № 19 йолча школа директор.

РАЧКОВА ЛИЛЯНАЙ БОЛАМ

Геттара дика болх бир Плевенски округа къахьегама коллективаша дІадахача шера — ворхІагІча болгарски пятилетка хьалхарча шера. ХІаьта карара шу кхы а толамегІа хургдолаш да: из чакхдоал вай юкъара сийлахь цІей — Октябра 60 шу дузача шера.

Со хилар Плевенски округа цхьан предприяте — авторемонтни заводе. Со кхьачар цехе шлифовальщицана Рачкова Лилянайна хетаяь торжество йолаш. Предприяте дуккхачар хьаллаьцаб цун болам — Октябра цІей хІатІакхоачаш хІаране ши-ший шера планаш кхоачашъе, аьнна. ХІаьта цу дийнахьа Лилянас керда къахьегама декхар тІайийцар — пхе шера задани диъ шера кхоачашъе, Октябра юбилей хьатІаххоачаш автомобилий оатхалашта ремонт еча — 7 эзар совгІа леви пятилетка чакхъялале — 53 эзар леви кхое, аьнна.

Рачковайна кагирхоша го бир, кагийча нахей мехкарашеи хаттара тІехьа хаттар дора цунга. ХІаьта цо аларах, смена йистеяьлча массане а Кортамукъален майда тІа а баха, советски бІухошта оттадаьча памятника зизаш дахка лаьрхІар. ХІанз корт кІайлуш йоагІа «тетя Лиляна» 1944 шера сентябре ший вурийтта шу долаш тІем гІа яхар. Драва юхе тІом беш човнаш яь итташ тІемахой кІалхарбаьхар цо. Кортамукъале йоаккхаш хиннача советски бІухошца дездир цо 1945 шерара Котало ена май.

Заводской партийни комитета секретара Генов Кмитра аьнначох, 400 совгІча саго Рачкова Лилянай болам хьаллаьцаб.

Захарина ЛАЛОВА,
болгарски журналистка.
(АПН).

Новкъосто — новкъостах

КАГИРХОШТА НИЙСА НИКЪ ХЬЕХАР

ТОЪАЛ ха я Наьсарерча № 1 йолча школе Макарова Галина Ивановнас хьеха. Бераш дукха дезарах балха тІа доккхий толамаш доахаш хьайоагІа из.

Пхи шу хьалха со цу школе балха хьожавича духхьашха яйзар сона из. Цу хана кхыболча хьехархошта юкъе из къаьстта белгалъяккха хІама кораданзар сона. Бакъда дешара шу дІадоладелча дукха ха езанзар цунах эггара хьалха хийттар хувцадала.

Къона хьехархой хІаьтта дийша баьнна школе балха баьхкача, царна Іалаьмате доккха гІо а шоаш теркал бар а эш дукхача шерашка болх бечаргара. МоллагІча Іилман методика а теори а мел дика хой а цкъа классе ше духьалъотта везача берий психика яйза ца яйзача. хьехархочун никъ атта хургбац. Цу хана эшаш хул воккхагІволча новкъосто оагІув хьаллацар.

Къонабараштa вІалла хала ца хеташ, шийх а шийна ховчох а доккхал ца деш гІо де кийча я Галина Ивановна. Наьсарерча № 1 йолча школе болх бе болабенна къона литератораш дукхагІбараш цо деча гІонца дегІабаьхка ба. Сона массе хана дагаух гІалгІай къоначa поэто Гагиев Гирихана цунна совгІата деннача ший хьалхарча сборника тІа яздаь дешаш: «Хьамсара Галина Ивановна! Сай стихай эггара хьалхара сборник аз хьона хетаду. Хьо хиннаецаре цІаккха стихаш ца язъе мегар аз». Цу тайпара дешаш дукха хаза йиш я Галина Ивановнай хиннача дешархошкара.

Пхийтта шу совгІа ха яьннай Г. И. Макаровас Наьсаре болх бу, ше институт чакхъяьккхача хана денз укхаза я из. Из санна иштта балха хьаухийтарех дукхагІбараш шоашта йилла ха чакх ма-яьллинге юха цІаух. ХІаьта Галина Ивановна цІаккха а цхьаккха моттигах хувцаргйолаш яц эггара хьалха ший ираза никъ дІаболабаь моттиг. Классашка ше луча урокел совгІа классал арахьара а общественни а дукха болх бу цо. Классал арахьа бераш миштад, фуд царна хІарнена хьамсарагІа хетар, цар хьашташ малагІаш да ца хайча бера лерттІа хьехалургдац, йоах Макаровас. Цу тайпара болх цунна дика вІаштІехьа а боал.

Иттех шу даьннад из районе литература хьехара йоккхагІйола методист йола. Цунга хьежжа доккха новкъостал ду цо юртарча хьехархошта, касткаста методически балха хетаяь семинараш ю. Цу семинарашка хан-ханнахьа дувцаш дар къаьстта дика накъадоал школе шоай болх дІаболабеча къоначa хьехархошта. Белгалдаккха доагІа уж кийчъераш а чакхйоахар а Макарова ше йолга. Цунна дика хов къонабараштa юххьанца дукхагІа халонаш уваттаю дешаш хьакъоастадеи уж доагтІача тайпара дашхеи.

Цу тайпара методически болх беш вола саг ше а хила веза лакха профессиональни говзал йола хьехархо. ХІаьта Галина Ивановна иштта хиларах тешал деш дукха хІамаш да. Эггара хьалха ала деза цо хьехача классашкара дешархой литература дезаш а дика довзаш а хулга. Сакъердаме, ерригача классо дакъа лоацаш чакхъювл цо луш йола урокаш. Цун дешархоех дукхагІбараш литературни конкурсашка, олимпиадашка дакъа лоацаш ба. ХІаьта царех толашагІбараш цига дика белгала а бувл. Иштта 1974, 1976-ча шерашкарча дешархой Еррисоюзни литературни конкурсашка хьалхара моттигаш яьхар цо хьийхача М. Арапиевас, Л. Богатыревас.

Со дукхаза хиннав Галина Ивановнай урокашка. Цудухьа сона йовз цун урокий керттера белгало. Дешара программагІа Іомадеш дар мехка вахарца, ший дешархой гонахьарча вахарца дувза ховш я из. Литература массаза а хиннай вахара школа. Цудухьа дикача хьехархочун вІаштІехьдоал литературни произведенеш тахкарца кхувш йоагІача тІехьенна советски наьха деналах, адамашта юкъерча эздийча гІулакхех дувца, кагирхой шоаш а иштта хила гІертаргболаш царна кхетам бала.

Иштта Г. И. Макаровас ший урокашка дувц вай ханарча литература произведенеех а. Къаьстта дика чакхъяьлар Мальсагов Ахьмада «Массаза а хала дола саг» яхача повеста хетаяь заняти. Ховш ма-хиллара, цу повеста турпалаш тахан Наьсаре баха а цун промышленни предприятешка къахьега а нах ба. Вай вахара лоархІаме дукха дешаш гІеттаду цун автора. Цудухьа дешархоша чІоагІа ловш дийцар шоашта цу книжках хетар.

Дика хьехархо ше хьийхарий дегашка йицлургйоаца лер юташ хул. Цунна тешал ду Макаровас хьийхача кагирхоша дуккхачар хьехархочун болх хержа хиларо а. Царех цхьабараш дийша а баьнна школашка болх беш ба. ХІаьта дукхабараш Нохч-ГІалгІай университете, Майкоперча, Ставрополерча педагогически институтий филологически факультеташка деша багІа. Из хьехархочун дега чІоагІа тоам беш хІама да. Цо хьагойт цунга ше хьийга къа, дешархошта дІатийна дега йІовхал зехьа ца яйнилга.

Галина Ивановнай балха лакха мах а беш укх шера цунна еннай «РСФСР заслуженни хьехархо» яха цІи. Хьинаре дакъа лоац цо общественни балха юкъе а. Из КПСС Назрановски райкома лектор, школа партийни организаце секретарь я.

Дукха дикадараш карагІдаьннад цунна. Цхьабакъда царех кхоачам а баь Іергьярех яц из. ХІаьта дукха ха йисаяц иттлагІа класс чакхйоаккхаш барий экзаменаш дІайолаяла. Царна кийчо яра дукха къахьега деза. ХІаьта массагІа да уж дешархошца цо чакхдаха лерхІаш дола пайдане а сакъердаме а гІулакхаш. Иштта саг я кхувш йоагІа тІехье нийсача новкъа яккхара ший вахар хетадаь хьехархо Макарова Галина Ивановна.

С. ПАТИЕВ,
Наьсарерча № 1 йолча юкъерча школа хьехархо.

КАЗАХСКИ ССР. Актюбински области кхашка дийнахь а бус а тата-ца сопаш болх беш я тракторащ. Даггара ялат дIадуош ба укхаза укх шера шиъ миллион гектара тIа из дIаде дош денна бола механизаторащ.

СУРТА ТIА: «Красноярский» яхача совхоза кхашка кIа дIадуош латт.

Д. КАРАЧУНА сурт. ТАСС фотохроника.

ЖА ЛАРГА КИЙЧЛЕ

Гаргакхаьчай жа ларга доладе деза ха. Цу кампанеца дувзаденна доккхий а бехктокхаме а декхараш латт республика жа леладерашта хьалхашка. Жена тIера тха алсамдаккха гIертарал совгIа, Iалашде деза ларгвчул тIехьагIа уж унахшена хилийтар а. ХIана аьлча, из гIулакх лерттIа вIаштIехьдаккхарах тийша хургда тIехь тIайоагIача хана доаккхаргдола тха, кхьйола продукци.

Май бутт юкъеккхаьчача хана доладу вай республике жа ларга. Из кампани чаккхйоал июнь бетта тIеххьарча деношка.

БIаьстан юххье ларга доладича дукхагIа дола жа шел а дале цамогаш хил, хIаьта лакхе белгалъяьккхача ханал ах бутт тIехьагIа ларгача тха бIежа хул. Жа дажача хана тхах латт баIаш, тайп-тайпара оасара баьцаш. Цул совгIа ларганза долча хана хала хул йIовхал ла, хIаьта догIа а дена тха дошадича тIуна долча цул юкъе чудолх тайп-тайпара мозий, кхьйола садоахка зуламе хIамаш. Цар тхана юкъе фуаш а декхе хьайоах эзараш личинкаш. Мозаша, цар личинкаша тха толхаду, цул совгIа инвазионни лазар хьеду.

Ларга даьиначул тIехьагIа, кIезигагIа дале, цхьан кIира диззалца кхоабаш, цIендеш, шелал ца кхетийташ леладе деза жа. Лоргача хана лораде деза хIаман хьисап деши дуача хIаман чам къестадеши дола устагIа бордаш тIа доахка чеш. ХIана аьлча, уж дIадаьхача къоасталургъяц цунна пайданеи пайдане йоацеи баьцаш. Иштта ца лоргаш дита деза устагIа лергаш тIа доахка чеш а. Цар лораду лергаш дом, зуламе йола садоахка хIамаш чуахарах.

Дика да жа электрически машинкашца ларгар. Жа лоргаш беча балха овсарле лакхъярал совгIа, тIера цIенагIа тха Iодаккха йиш хулийт цар. Цхьабакъда цхьабараш яхье а баьле сиха болх бе гIерташ хул жа лоргаш, опыт йоацаше а. Из бахьан долаш хеладу жа. ХIаьта цхьадолчарна яь човнаш ца ерзаш дукха ха дIайода.

Жа гIел а лургдаш цамогаш а хургдаш, нагахьа санна шиъ ханнахьа устагIана яь човш ерзаеш йола молхаш хьокхе. Из болх беш пайда эца мегаргба: хьеача йодах, лизолах, хлорофосах, креолинах, деготах, и. дI. Уж молхаш тоъам болаш хила еза жа ларга доаладаьча хIара жа Iуга.

Жа ларгара кампани сихеи дикеи чакхъяккхара йиш хулийта еррига торонаш Iалашъе еза деррагача боахамашка. Къаьстта лоархIаме да наьха балха а салаIара а хьалаш вIаштIехьдахар. Болхлой Iалашбе беза спецбарзкъашца, болх беча хана хиланза барг-боацача гIирсаца.

Б. ДИКАЕВ,
Нохч-ГIалгIай НИВС-а воккхагIвола Iилман болхло, ветеринарни Iилмай кандидат.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

ХьажкIаш — дика доакъар

Хьайбай продукци йоаккхилгеи кийчъелгеи алсамдаккхар духьа КПСС XXV съездо белгалъяь программа толамца кхоачашъяр эггара хьалха хьайбаш дикача доакъарашца Iалашдарах тийша да. Из декхар кхоачашдара чIоагIа лоархIам болаш я хьажкIаш. Дукха хьувкъам луши хьайбаша дика юаши культура я из. Цудухьа тамаш а яц Нохч-ГIалгIай республика доакъара балансе 80 процент хьажкIаша дIалоацаш хилар. Цу культурах кийчдаь доакъар чIоагIа пайданс да хьайбашта.

Кхойтта процент тIунал йолча хьажкIашца 10 процент белок, 69 — экстрактивни азот доаца веществаш, 2 — клетчатка, 5 процент хьоанал я. ХьажкIашца йолчул дукхагIа хьоанал йолаш нагахьа мара ялата культура яц. Хьоаналал совгIа дукха шекар, «А» яха витамин я хьажкIашца.

Кхыча доакъара культурашца нийсйича хьажкIаш калорийнегIа, пайданегIа я. Цун хIара килограммо 3290 калори лу, хIаьта кена цхьан килограммо — 2160. Кхойтта процент тIунал йола хьажкIий цхьа килограмм 1,34 килограмм доакъара единицашта нийсса я. ХIаьта доакъара дикалга диллача 100 килограмм хьажкIаш 130—140 килограмм кена е 110—120 килограмм мукха нийсса я.

ХьажкIий мошача гIадамех йоал 1,5—2,7 процент протеин, 0,6—0,8 процент хьоанал, 9—12 процент экстрактивни азот доаца веществаш, 5—6 процент клетчатка, 3,5—4 процент шекар. Цул совгIа дукха каротин а я. Каротино хьахулийт организм дегIайоалаяра къаьстта лоархIаме йола «А» яха витамин.

Опыто хьахьокх Нохч-ГIалгIай Iалама хьалашка хий ца дуллача кхашка агротехнически приемаш лерттIа кхоачаш а еш кийчдаьча лаьтта дIайийнача хьажкIий хIара гектара тIара 400 центнер моша гIадамаш чуда йиш йолга. Иззал хьувкъам — 60 центнер доакъара единица е 600 килограмм белока нийсса ба.

Доакъара база чIоагIъяраи из дегIайоалаяраи лоархIаме резерв я гурахьа йийна культураш чуийцачул тIехьагIа дIаюв хьажкIаш. ДегIаяхкарга диллача уж дукха тIехьайисац зяба аьхача лаьтта бIаьсти дIайийначарел. БIаьсти йийнача хьажкIий хIара гектара тIара чубена хьувкъам юкъера лаьрхIача 10—15 процент мара дукхагIа хилац гурахьа доакъара лаьрхIа дIайийна культураш чуийцача йийнача хьажкIий хьувкъамал.

Доакъара гурахьа дIайийна культураш чуийцачул тIехьагIа юв хьажкIаш (70х70 сантиметр квадрат а йолаш) квадратно-гнездови хьисапе дIас могаду. ХIара кIоага чу 2—3 зIирг хургдолаш фу тасса деза. Цхьан кIоага чу 3—4 зIирг хургдолаш тоссаш дIайийча силоса чуэца хьувкъам дукхагIа хуле а гIадамех кIезигагIа хьажкIаш латт. Цунца цхьана лохлу хьажкIех кийчдаьча доакъара дикал а. Нагахьа санна гурахьа доакъара йийна культураш чуийцачул тIехьагIа юв хьажкIаш хьалха цхьан участке дIайийначул тIехьагIа дикка ха яьлча мара шоллагIчун тIа дIае йиш йоацаш моттиг нийслой, уж пунктирни хьисапе мугIараштa юкъе 70 сантиметр юкъ а юташ дIае еза.

Силоса лаьрхIа пунктирни хьисапе дIаювча хана цхьан метр тIа 4—5 хьажкIа хилийта еза, хIаьта мошача доакъара — 6—8.

Мошача доакъара дIаюв хьажкIаш хIара гектара тIа 80—120 килограмм фу тоссаш дIаер дика да. Цу тайпара дIайийнача цу культура гIадамаш тIа хьажкIаш хилац. Цхьабакъда гIадам ше мошеи чуэца хьувкъам дукхагIеи хул. Хьайбаша юхе ца дуташ дуъ иштта кхеьча хьажкIех кийчдаь моша доакъар.

Гектара тIа 80—120 килограмм фу а кхоачийташ дIайийна хьажкIаш цар хьоаса баккхалехьа июль бетта хьалхарча итт дийнахьа чуэц. Цул тIехьагIа доакъара лаьрхIа цIаьхка а дIаюв цига хьажкIаш.

Цу тайпара, цхьан майда тIара шера баьпарча доакъара кхо хьувкъам чуба йиш хул.

Кийчъеча силосаца дукхагIа белок хилийтара гурахьа доакъара йийна культураш чуийцачул тIехьагIа доакъара юв хьажкIаш бобови культурашца цхьана е еза. Яьча опыташа хьахьокх, силосацара белок алсамъяккхара хьажкIашца цхьана ювча бобови культурех дикагIъяр соя йолга.

ЙIовхал езача культурех я хьажкIаш а соя а. Цудухьа дегIаяккхара а хьувкъара а ханаш вIаши нийслу цу культурай.

ХьажкIаш сояца цхьана дIайийча чубахьа хьувкъам кIезига мара эшашагIа хилац, хьажкIаш шоаш дIайийча хьахулачул. Цхьабакъда протеинага диллача, из дукха дукхагIа уж ши культура цхьана йийча хул.

Опыто хьахьокхачох, духхьал хьажкIаш шоаш дIа а йийна хIара гектара тIара чуийцача 299 центнераца протеин 3,59 центнер мара хилац, хIаьта сояи хьажкIаши цхьана дIайийна хьувкъаьча 263 центнераца 5,13 центнер хул из.

ХьажкIаш сояца цхьана юэш кхейича эггара дукхагIа хьувкъам чуба йиш я, нагахьа санна гектара тIа 30 эзар хьажкIаи 150 эзар сояи зIирг тIадаргдолаш уж дIайийча.

Доакъара хьоанал алсамъяккхара хьажкIашца цхьана генараш дув. Цу культурех кийчъяьча силосо дикка айю доахангара йоаккхача шурий хьоанал.

Доакъара база чIоагIъяра дика резерв я гурахьа дIадийна ялат чуэцаше а дIаюв хьажкIаш а. Опыто хьахьокх цу ханна дIайийна хьажкIаш листа хургйолаш дIае езилга, хIаьта уж дIаера ха тIехьа ме йоаккх гектара тIа тоссача фуна боарам лакхбе безилга. Силоса шозлагIа дIаювча хьажкIий хьувкъам дика хул, нагахьа санна уж хIара гектара тIа юкъера лаьрхIача 70 килограмм фу а тоссаш дIайийча.

Гектара тIара чуэца доакъара единицаш алсамъяха йиш хулийтача торонех цаI я доакъара дIайийнача харбазашта е ябакхашта юкъе гIолла хьажкIаш дIаер.

Доакъара юв харбазаш е ябакхаш ши метр юкъ а юташ дIаюв. Цу йовкъашка хьажкIий цхьацца мугI був. Дика да хьажкIий мугIарашта юкъе йиъ-йиъ метр йолаш йовкъаш йитар. ХьажкIаша михахи йокъалахи лораю доакъара дIайийна харбазаш а ябакхаш а. Цул совгIа цхьана уж культураш дIа а йийча кхебаьча хьувкъамах кийчдаьча доакъарца дукхагIа протеин я, ябакхаш е харбазаш къаьста дIайийна чуийцача хьувкъамах кийчдаьчунца йолчул.

Иштта, масала, цхьаь дIайийнача ябакхий хIара гектара тIара чуийцача 278 центнераца 111 килограмм белоки 28,63 центнер доакъара единици мара хилац, хIаьта цу культурация цхьана хьажкIаш кхе а яь хIара гектара тIара чуийцача ябакха 149 центнерацеи томараш тIехь йолаш хьажкIий 22,9 центнерацеи 203 килограмм белоки 47,3 центнер доакъара единицеи хул.

ЧIоагIа хий дезаш культура я хьажкIаш. Вай республика Iалама хьалашка хий дуллача кхашка дIайийнача хьажкIий хIара гектаро юкъера лаьрхIача 600—800 центнер моша гIадамаш лу, тIа хьажкIаш а йоахкаш.

Грозненски опытно-хий дуллача станце, Сунженски опытно-хий дуллача пункте, Нохч-ГIалгIай республика сортоиспытательни сете дукхача шерашка яьча опыташа хьахьокх гурахьа доакъара лаьрхIа дIайийна культураш чуийцачул тIехьагIа хий дуллача кхашка силоса дIайийнача хьажкIий хIара гектаро юкъера лаьрхIача 388—506 центнер гIадамаш лулга, тIа моша хьажкIаш а йоахкаш.

Нохч-ГIалгIай республика хьалашка хьажкIаш силоса керттера культура я. ХьажкIаш моша а йолаш чуийцача гIадамашца 3—4 процент шекар да. Цудухьа цунах кийчъяь силос дика а хул.

Хьайбай продукци алсамъяккхара доккха новкъостал ду хьажкIий силосо. Хьайбашта беча пайданга диллача бIаь килограмм хьажкIех кийчъяь силос нийсса я генарех кийчъяьча — 133 килограмма, е доакъара свеклаех кийчъяьча — 187 килограмма, е ябакхех кийчъяьча силоса 210 килограмма.

Геттара лоархIаме да силоса гIадамаш хьажкIаш моша йолча хана чуэцар. ХIана аьлча хьажкIаш кхача йолаелча гIадамашца йола тIунал сиха дIайоал.

ХьажкIий силосаца йола протеин алсамъяккхара бIаь килограмм силосах, цун тIунална хьежжа, 10—20 килограмм ялатабобови культурай аьта ча е цунах даьккха хьоар тох. Нагахьа санна, силоса тIунал 85 процент хуле цунах 20 процент гороха ча тох. Цу гIулакхо силоса тIунал 73 процентага кхаччалца лохъю. ХIаьта 75 процент тIунал йолча силоса 10 процент тох гороха ча, силоса тIунал 65 процентага кхаччалца лохъяр духьа.

Ялатабобови культурай ча техача тоалу силоса чам, алсамйоал протеин, лохлу мистал.

75 процентал кIезигагIа тIунал йоаллача силоса чуэцача хьажкIех ча тохa могадац, цу гIулакхо силоса тIоадала режим толхаендаь. Хьовса баккхалехьа чуийцача хьажкIех кийчъеча силоса мистал лохъяра 10—15 процент моша люцерна тох.

Хьакхарч, коа тIара оалхазараш кхабара силос мошачеи кхача йолаеннача хьажкIех ю. Цу тайпара кийчъяьча силоса цхьан килограммаца 0,3—0,4 доакъара единица я.

Дика я 25 процент моша хьажкIаш, 25 процент люцерна, 50 процент кабачкеш цхьана а йолаш кийчъяь силос а. Цу тайпарча силосаца дукха белок я. Из доакъар керттерча даькъе яхкача котамашта, жерчашта, къонача хьайбашта лу.

Колхозий, совхозий экономика дегIайоалаяра кхыча культурел дукхагIа пайда бу хьажкIаша. Цудухьа из культура кхеяра къаьстта теркам тIабахийта беза юртбоахама специалисташа.

А. БОКАЧ,
Нохч-ГIалгIай юртбоахама опытни станце фу кхедеча отдела воккхагIвола Iилман болхло.

Доазол дехьара

Социалистически мехкашкара хоамаш

20 ЭЗАР ЗИЗА

КIира массехказза Океице яхача варшавски аэродромера гIотт 20 эзар зиза чийца йоаа самолет. Картонах яьча кIопилгашка чудоахка уж Москве, дIадаха шу чакхдоаллаш Ленински проспекте хьайиллача, столица эггара дикагIа йолча зизаш дохкача тика чу дIадохьийт. Цун цIи я «Польски гвоздика». Тика дай — «Мосцветторги» «Хортекс-Полькоп» яха польски арахьара торговли лелаю фирмеи.

(АПН).

СПЕЛЕОЛОГЕ МУЗЕЙ

Спелеологе — хьагIарах долча Iилма лард еллар вар румынски Iилмахо Эмиль Раковица (1868 — 1947). Цун цIерагIа йолча Бухарестски Iилма-тохкама институте хьайиллай дунен тIа эггара хьалхара спелеологе музей.

Кердача экспозице хьахьокх хIанзарча хана хьагIарашка даха оакхарий меттел, Румыне лаьттан кIалхарча лабиринташка кораяь четвертични периоде хинна млекопитающеш а. Укхаза го йиш я наггахьа мара нийслуш йоаца минералаш, царна юкъе я Кубе, Венесуэле, Перу, Болгаре, Мальорка яхача гIайрен тIа экспедицеш йолча хана болх беш хиннача румынски спелеологаша хьадийлла Iилмана хьалха довзаш хиннадоаца дукха керда тайпаш. Шиъ тайпара кхы йоацаш я хьагIарашка даха оакхарий хьахьокхаш йолча цIи хезача коллекцеца экспонаташ. Европеи Африкеи эзар совгIа хьагIар техкачул тIехьагIа Э. Раковицаси цун коллегашеи гулъяь я уж.

В. САМАШКИН.
АПН соб. корр.
Бухарест.

ШИРАЧА ХАНАРА ИСКУССТВО ЮХАМЕТТАОТТАЯЬЙ

Шиъ тайпара хьаяь маскаш цIаяхьа гIерташ хул Монголе баьхка туристаш. ЛаьрххIа цу гIулакха яьча МНР художникий Союза мастерскес шера 15 эзар хьаю уж. Гипс, басар, лак дIадохийт уж хьаеш, иштта дошув доакх царна. ХIаьта масках маска хилийтара ювелирни болх, фантази, говзал эш. Укх шера коллектив клеени каьхатах маскаш е йолалургья. Уж яйга, гаьнна дIа-хьа хьош аттагIа а хургья. ХIаьта цар бесаш — коллекционерашта ма-деззара — гипсови — дараш санна сийрдеи бос ца бовши хургда.

Маскаш хьаяр — ширача хана денз хьайоагIа искусство я. Цу хана уж юкъе йоацаш цхьа цIей хулаш хиннадац. ХIанз из искусство юхаметтаоттаяьй. Монгольски маскаш эггара хьалха йохкаш хиннай Лейпциге, Пловдиве, Загребе хиннача дунен халкъашта юкъерча ярмаркашка. Цига чIоагIа хоатташ хиннай уж.

ЦIЕ ЖIАРГ ДОАЛЛА ТАМАШИЙНА ТIОРМИ

Венгре пхи эзар участковий заводскойи лора укх шера «Медикор» яхача комбинато арахеца сихха медицински гIодара лаьрхIа тIормеш лургда. ТIормеш чу лелаеча инструментешеи медикаментешеи йиш хулийтаргья лозаваь е цамогаш хинна саг шок йолча хьала тIара вакха а клинически валарах кIалхарваккха а. Специалисташа тIормеш леладара бокъонаш йовзаргйолаш лоацача хахара курсаш йистейоах.

Йиъ килограмм хулаш бола тамашийна тIорми, хьалхарча аргIе, наькъашка хатараш хиннача лозабаьча наха сихха квалифицированни гIодара лаьрхIа ба. Практико хьахьокхачох, лозабаьча нахах 15—20 процент кIалхарбаха йиш я хатар хиннача моттиге царна гIо дича. Укхаза накъабаргба сихха медицински гIо дара бола тIорми. ВНР унахцIено лораяра министерствас лораш декхарийла бу, уж мукъа болча деношка салаIа дIа-юха болхаш из тIорми шоацца лелабе. Дунен тIарча медицински практике хьалхара даь хIама да из.

(АПН).

1977 шера хьалъяьча гIишлон объектех Финляндe нижерий-гIишлонхой Союзо эггара дикагIа лаьрхIарех я советски специалистий новкъосталца хьалъяь Ловисера эггара хьалхара фински атомни электростанци (сурта тIа).

ТАСС фотохроника.

Заира гонахьара доккха ловзар

Из деррига дагалаьцача цкъа цхьаннахьа дайна хIама долаш санна хет. Мича? ТIеххьара цу тайпара гIулакх хилар Анголе 1975 — 1976 шерашка.

Тахан юха а автоматически хьисапе санна вIашагIдеттaлуш да тайп-тайпарча бесара низаш, шоашта тоаш йола правительство а цар лидераш а хилийтара африканцашта духьале е. Шаба яха Къулбаазиатски провинци укх деношка арена хинна дIаэттай цу центральноафрикански мехка алхха шиъ чухьарча гIулакхашта Малхбузе а цун партнераш а чугIортара.

Французски самолеташа укхаза хьабоалабаьб цхьа эзари ах эзари сагах латта мароккански бIу. Вашингтоно 13 миллион доллар кхы тIатехар «Iоажал ца кхухьа» оалача тIема гIирса лаьрхIа Мобуту режима хьалха къоастадаь хиннача ши миллион доллара. Мароккацашкарча герзаца нийсдича, боккъалдар аьлча, дувлаш да а дац из герз. Бакъда, Мароккана могарг а дацар из герз лоаттадеча ВIашагIкхийттача Штаташа пурам ца делча «Iоажал кхухьа» тIема техника доазол дехьарча операцена юкъеяккха.

Цу юкъа къулбаафрикански БОСС яхача разведкана керте латта лоархIаме нах Кинш асаца къайлагIа дагабулавш ба Анголе цхьана дIайолаьча интервенцена дола тIема доттагIлеи гIулакхаш шердара. Массаза а санна Преторе лерагIа йоагIа Китай. Шабе хинна восстани юхатохара Пекино елар 30 тонн тIема техника, керда танкаш, минометаш, йоккхий топаш яра подряд ийцар. ХIанзле а из герз наемникий бе кхаьчад яхаш хоам а ба. ЦРУ заказагIа уж сихха гулбеш ба американец Бафкин Дэвид санна бола профессиональни вербовщикаш.

Эггара тIехьа Каир, хетаргахьа по лерхI Iарбий лаьтташ мукъадахар а палестинцашта бокъо ялар а тIехьа а тетта, цунна хетаргахьа, сихагIа дола гIулакх да Киншасаца цхьабарт а баь, Африка «коммунистически влияниена» кIалхаръяккхар.

ТамашийнагIа долчарех цаI да, бакъдар аьлча, малхбузеи специалисташта хетачох, Конго кортамукъале бахьан Шабе къовсам лоаттабеча фронта керте латтача Мбумба эггара кIезигагIа уйла ер арахьара еш йола влияни хилар. ГIайттараша идеологе лоархIам бац, царна дагадоаллар да Заира правительствага гIолла кортамукъале яккхар, аьнна белгалдаьккхар ООН-е волча США вникала Янг Эндрюс.

Конфликта юкъера гIулакх нийса кхета а деш, Янга кхыча тайпара оттайнр, Чомбе хьисапе а лаьрхIа йолча оппозиционни болама Iалашо. Интерпресс Сервис агентства «Фу делерхIаш ба шун тIема къовсам?» — яхача хаттара Мбумба Натаниэла денна жоп геттара кхыча тайпара да: «Тхона хет Мобуту дIа а эккхавь халкъа цхьоагIон правительство вIашагIйолла езаш санна, аьнна. Тхона эш дискредитированни боаца кулгалхой».

Киншаса режима духьала адамаш гIоттар буржуазни консервативни пресса а шек йоахаш дола хIама да. Коррупце бIехваь Мобуту мехка дукхагIа болча наха хьаллоацаш а вац, гоама а ва, яхаш белгалдоах кIира цкъа арадувлача «Тайма». Чакх са дайта ала гIерт 1961 шера Патрис Лумумба вера а заирски диктатор бехке хилар.

Къаьнара «коммунистически кхерама» ловзар, алхха цхьа башхло йолаш да, коммунизмо дIакхоалларгъяр миска Африка я, яхаш. Цхьан оагIорахьа, вайна хьалхашка латт глобальни мессианство хилийтара малхбузеи державаша шоай кортамукъале бахьан къовсам лоаттабеча мехкашта къиза реакци яра «шийлача тIема» ханий условни рефлекс яр. Имперски кулгала идеологаш машарца Iобовла дагабац шоашта дезаденнача бурчолгаш тIара: нагахь санна США лоархIам лохлойя, лерхI цар, совбаргба Москван лоархIам. Укхаза кхетаде тигац Африка гIулакхаш тоадаларен кортамукъача цун дунен халкъашта юкъера лоархIам лакхбалареи хьалашка цун влияние сфера африкански хьисапе хилар.

Вокх оагIорахьа, «ЦIебараш боагIа!» яхача цIогIаца цар массаза къайлакхухь, дунен общественность Iехае гIерташ, шоашта дагардар — цу регионе шоай стратегически хьашташта яь капиталовложенеш лораелга. Ангольски а кубински а салташа, Кремлера деча кулгалца, Заир коммунистически вирде ерзае гIерт яха пропагандистки фаьлг Малхбузено вIашагIбеллаб халкъа кортамукъален талгIено човхаьча расистски режима овнаш лелхар бахьан долаш телхача африкански Къулбехьеи гIулакхаш тIара наьха теркам дIабаккхара. Сомберера а Преторере а бараш кхы а чIоагIагIа кIоаргбеннаб. Цар дукха хIама лургдар сийлахь-йоккха шиъ держава вIаши кхоххкал заирски конфликт интернационализаци яь хилийтар духьа.

Гуш ма-хиллара, хIара ловзача сага шиъ Iалашо я. НАТО, ЮАР, Китая безам ба Ангола бахьан шоаш эшара беххам бе. Дукхача африкански лидерашта хетачох, Шаба провинце тIема низ Iар Луандана духьал интервенци яра кхерам тIатувсаш хIама да. «Кхычахьара тIадаьхкача низаша кхерам тIатувс» яхаш Заире ше леладеча гIулакхашта Париж кIалхаръяла гIертаро борд-бордагIа белабу хьакъал дола экономисташ: царна хов цу африкански мехка цун экономически пайда мел боккха ба. (Кобальт а промышленни алмаз а эггара дукхагIа доаккхача Заиро, цул совгIа дунен тIа доаккхача цIастах ялхлагIа дакъа дIакхоачийт кхыча мехкашта).

Каир хьайнцача, коммунизмана духьал лоаттабеча къовсамца Израила духьал къовсам лоаттабара ше хIама ца деш хилара бехказа яла гIерт из. Садата экономически режим йохаяра тIера египтяний уйла тIера а йоахаш.

Цу доккхача ловзаре диденна диса хIама да Заира халкъа хьашташи дунен машара кхерам тIатувса Африка центрера озадена латта гIулакхаши.

Цунах лаьца дагадохийташ я заирски гIулакхашта Советски Союза хIама гунахьа ца хилар дувца ТАСС заявлени. Цу тIа белгалдаьккхад Заира чурча гIулакхашта кхьдола низаш чугIертар ла йиш йоацаш хилар. Цунца Советски Союзо дIакхайкадир вай хана бIарччача къаман гIулакхаш дашха гIерташ юкъе гIертар ше Iехавеш дола хIама хилар.

В. СИМОНОВ,
АПН политически обозреватель.

ТХА БОАХАМ — НИЙСАЧА НАЬКЪА ТIА

Парте XXV съездо доккхий декхараш оттадаьд юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка. Эффективности овсареи лакха йолаш, юрта боахама доакъош хилийтара де дезар да мел йола торонаш балха юкъе а эза, Iалама торонашка ца хьежаш дукхагIеи дикагIеи продукци яккхар.

Юртбоахама производство промышленни ларда тIа яккхаро йиш хулийт дикагIа йолча техникахи технологехи пайда эца, къахьегама овсарле совъяккхарца цхьана юрта вахар социалистически хьисапе хувцаш эргадаккха. Юрта боахама производство 17 процент дегIайоагIаргья укх пятилетке. Иштта дукхагIа хила беза сомаш а.

Тха совхозо лаьрхIад эзар гектар сомий бешамаш лелае. 1974 шера «Экажевский» совхозах хьа а къоастаяь вIашагIъеллар тха сомий совхоз. Сом кхебарал совгIа, тха я 1000 бежан кхоаба кхо ферма. Бакъда, дIахо йодача хана керттерча даькъе лелабергбар сом ба.

Iалама хьалашка хьежжа дIайогIаргйолча сомий беша хургба ер сом: Iажаш — 78 процент, кхораш — 5, IажагIа хьачаш — 4, гуржий боалаш — 5 процент.

Бешамашка дIайогIаргйола гаьнаш хержай тха Iалама хьалашка дикагIа латараш, хьувкъараш, хIара шера сом лураш, хьалха а тIехьа а кхачараш. Проект оттаеча хана лоархIам бир тха сомех дукхагIа бараш мехка промышленни центре дIаахийта безаш хилара.

Сомий бешамий пайда алсамбалар дувзаденна да чу мел эца продукци кхом беш, ца талхийташ кхача еззача метте дIакхачийтар. Сом талха продукци хиларца, тхо декхарийла да из лоаттабергбола хранилище хьалъе, сом чакхбоаха предприяти вIаштIехьъяккха. Из предприяти болх бе йолаелча стандартни боаца сом чакхбаккхаро боккха пайда лургба тхона. Цкъа-дале, сом кIезигагIа талхаргба, шозлагIа-дале, кходергда транспортах дIадодар.

Боахаме хьалъе лерхIача хранилище 3000 тонн сом чухошаргба, хIаьта сом чакхбоаккхача лине вIаштIехьдаргда 5000 тонн чакхбаккха.

Сброженно-сортированни а спиртованни а сокаш йоахилга шера 100 эзар литрага кхоачаргда. ХIаране кара 500 гектар а йолаш ши отделени я сом лелабергбар. ХIара отделене хургья йиъ-йиъ производственни цхьацца тракторни бригадаш. Цхьан бригадо лелаергья тайп-тайпара сомий гаьнаш ягIа 125 гектар беш. Иштта гIулакх вIаштIехьдаьккхача бригада хIара члена бу болх нийса хургба.

Сомий бешамаш дIайогIара а царна Iунал дара а балха опыт Iайча оаха лерхI отделенически хьисапе а ца беш цеховой структурагIа болх дIахо бахьа. Цо торо хулийтаргья автоматизированни системагIа кулгалде. Иштта хилча экономически информаци (учет лелаяр, планаш белгалъяхар, кхыдараш) машинаша ергья. АСУ балха юкъе йоалайича нах кхыча гIулакхашта мукъабаларал совгIа, лакхлургья экономически информаце дикал, нийсагIа а сихагIа а дергда лоархIамаш.

Цеховой структурагIа болх белга техка да Ростовски областа «Донской» совхозе, Краснодарски края «Мичуринский», «Кавказский», «Михайловский перевал» яхача боахамашка. Тха специалисташ дукха ха йоацаш цIаккхаьчар цигара. Уж хьежар цу совхозий балхага, кердадараш хьаIомадир.

Диззача шера сомаш лелабара эшар 497 саг ва. ХIаьта гурахьа сом чуэцача хана эшаргва 800 — 900 саг. Берригa шера чуэцаргбар 9580 тонн сом ба. Цу хана ца тоъа болхлой ханна хьаэцаргба. ДIадогIа синтараш тхона лоаттаду «Плодопром» треста плодопитомнически совхозаша.

Сомий бешамаша бизза хьувкъам луча хана царга дIадодар 1191,2 эзар сом хургда. Бакъда, хIара шера кIезиглуш дIагIоргда из продукци йохка йолаелча, гаьнаш йоккхий хинна дIаэттача. Ерригача сомий беша хьувкъам беннача шера юхаметтаоттаргда бешамашка дIадахар. Хьалхара хьувкъам чуийцача шера боахамо лургбола цIена пайда 2153,5 эзар сом хургда. Цунга кхачара сатувсаш да тхо хIанз.

ХIанз тха совхоз эргайоаккхача хана дукха отраслеш йолаш я из. Оаха леладу ялаташ, шекара свеклаш, гидуаргаш, доакъара культураш. Тха совхоза кхаш 2252 гектар да, хIаьта цонашкара хьокх хьайбашта эшшача боараме доакъар.

Шиъ ханнахьа, агротехнико дIа ма-деххара бокъонаш ца толхаеш дIадийра ялаташ. Хан-ханнахьа ду уж хьувкъийтара де дезараш. ПланагIа 1980 тонн ялат дакхха дезаш я совхоз. Бакъда, тха боахама торо я из дукхагIа чуэца. Вешта аьлча, планагIа пачхахьалкхенга 800 тонн ялат дохка дезача оаха дохкаргда 900 тонн. Из хул план 120 процент кхоачашъеш. Иштта планал тIех йохкаргья кхьйола культураш а.

Укх шера хьалхарча деношка а хьалхарча квартале а хьайбай бовхам дегIабар 112 процентага дIакхаьчад. ПланагIа 970 бежан хила дезача тха долаш да 1086 бежан. Царех 400 бетташ бола етт ба. Планал тIех да даь Iаьсий а. Хила дезар 145 Iаса дар, хIаьта долаш дараш — 185.

ХIанз тхона халахетар да шура яккхара план 95 процент мара кхоачаш ца яр. Оаха яккха езаш хиннар 1195 тонн шура яр, хIаьта яьккхар 1113 тонн мара яц. Иштта тIехьа дисар тхо пачхахьалкхенга шура йохкара а. ХIанз оаха тхой еррига уйла тIаерзаяь я йисача хана из юхаметтаоттаяра.

ИттлагIча пятилетке хьайбай продукташ яхара декхараш кхоачашдара мероприятеш оттаяьй совхоза кулгалхоша специалисташца цхьана. Царна юкъе да хьайбай фу тоадар, боахаме йола кхы торонаш юкъеозар. Деттача доахах 40 процент ветеринарни Iунал эшаш да, хIаьта кIезига шура луш дола доахан брак а деш дулха дIачутел. Цар метта Iула юкъе хецаргда продуктивность лакха йола дикача фух дараш. ХIанз совхозо ийца а ийца цIаккхувлаш ба красностепной оалача фух бола 200 етт. Лоацача хана хIара Iаттагара йоаккха шура 1900 килограммага дIакхоачае лерхI оаха, план 1555 килограмм йолча.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача денга юртбоахама массе а доакъошкара планаш кхоачашъяра яхьа юкъейхай тха совхоза коллектив. Уж кхоачашъяра тIадерзадаьд цо шиъ хьинар.

М. ГАГИЕВ,
Назрановски района «Маяк» совхоза директор.

Тахан—В. И. Ленина цIерагIа пионерски организаци вIашагIъелла Дн

ВАЙ «АРТЕК»

Крымски область. Вай мехка массе мIIнгашкара 4,5 эзар дешархо хIара шера салоIаш хул Эрригсоюзни пионерски лагере «Артеке».

Безаме экскурсеши походаши, спортивни яхьаш, маьлхера пляжаш, сакъердаме пионерски цIераш, иллеи халхареи цIейш, писателашца, артисташца, къахьегама турпалашца, революцен Сийлахь-боккхача Даймехка тIемен ветеранашца вIашагIбеттабалар дукха хана диц ца луш дага латтаргда берашта.

СУРТА ТIА: артековцаш хиина Фрунзе Тимур, Королева Гуля, Дубинин Володя, кхыбола турпалаш дага лийца оттаяьча Сийлен обелиска юхе латта сийлен ха.

А. ОБУХОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

ГIА БОАХАШ Я ПИОНЕРИ

Грознера В. И. Ленина цIерагIа майда... Сатем боацача, дегаш гIоздаьнна хьувзача пионерий отрядаша диъ ди хьалха хьалйизаяр республика столица керттера майда а цунах хотталуш мел йола улицаш а. ДIа мел хьежача холуш дар бераш шоай цIей дезде гулденнилга.

Эррига майда екаеш хьахоз «ЛадувгIа!» яха пионерски горна оаз. Цунна жоп луш санна «Йистхилар» фанфараш. Цар оазаш лекъай алалехьа майбаь ког а лувзаш массанахьара Iоболабелар пионерий галстукаш йоахкаш, пилоткаш тIатоххаш бола кIаьнкаши йиIиташи. Шаькказа а ека йолалу фанфараш, царна тIехьа шоай оаз хьахозийт фаташа. Иштта дIайолаелар Нохч - ГIалгIайчен толашагIйолча пионерски отрядий хьалхара республикански слет. Из хетаьяр В. И. Ленина цIерагIа Эрригсоюзни пионерски организаци кьяьча Денна.

Цхьан юкъа майла тIа этта сатем боабеш хьахоз командаш. Пионере цIей дIадоладе шоаш кийча хилара рапорташ лу отрядий командираша. ДегтIара доагIа вIайха дешаши баркали эггара хьалха сийлахьйоккхача баьчча хетаду пионераша. В. И. Ленина памятника йисте зизаш Iодохк республика районашкарча делегаташа.

ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома секретара М. О. Холохоева комсомола обкома Сийлен грамоташ елар Малгобекски, Гудермесски, Октябрьски районий пионерски штабаштен «Сатурн» яхача республикански пионерски штабаи. Пионерски болама ветераний цIерагIа бераш даькъала дийцар И. А. Ершова. Слете / дикагIболча пионервожатей цIерагIа къамаьл дир № 57 йолча юкъерча школа йоккхагIйолча пионервожате Гречкина Людмилас.

Парад чакхъяьнначул тIехьагIа пионерий отрядаш майда тIара пионерийн дешархойи республикански Двореца уллув йолча скверагахьа дIаяхар. Цига илли а оалаш гIа баха шоашта мишта хов гойташ хилар Грознера районни пионерски штабаш.

Цу даькъе кхычарел толашагIа хилар Октябрьски районера пионераш. Конкурса жюре даккха хIама доацаш дика лаьрхIар цар гойта говзал. Царна тIехьа шоллагIа моттиг яьккхар «Сатурн» яхача республикански пионерски штабо, хIаьта кхоалагIъяр — Ленински района пионерски штабо.

Байракхаш лелаерий группашта юкъе хиннача конкурсе дакъа лаьцараш а бар дика кийчо яь. ЙоагIаш йола эррига а ритуалаш дика кхоачашйир Заводской района № 3 йолча школа байракхаш лелаерий группо. Иштта пионерски ритуалаш дика йовзарах, тIах аьнна хиларах жюре белгалбаьхар «Сатурн» яхача республикански штабен Шалински районен байракхаш лелаераш.

Дерригa цIейш нах санна да. Наьха санна цар а хIарачуш ший юхь-сибат хул. Пионерий цIей — къоначa горниста яр санна юхь йолаш хьинаре а калай а болча кIаьнкийи йиIигийи цIей да.

Тахан цIе галстукаш лелаеча пионере мугIарашка латташ 25 миллион бер да Цхьабакъда, цар дай-ноаной, кхыметтел даь-дай а шоай эггара хьалхара нравственни а общественни а кхетам пионерски отряде йийца нах хилар теркалдича, йизза бокъо а йолаш ала йиш я вай боккхача мехка пионерий цIейх ший цIей ца лоархIаш цхьаккха а саг короргвац, аьнна.

Марша доагIалда хьо, 19 май!

Л. ЖИВОДРОВА,
ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома инструктор.

МАШИНИСТАШ «СОКОЛЕ» IОМАЛУШ БА

Московски метрополитена «Сокол» яха электродепо — машинисташа производственни даькъе дешара вай мехка йоккхагIйола база я. Дукха ха йоаццаш укхазара дIаяхар ташкентски машинистий йоккха группа. Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузаш Узбекистана столице хьаелларгья метро хьалхара аргIа. хIаьта лаьттан кIалхарча кердача наькъа лаьрхIа болхлой «Сокол» яхача электродепо кийчбаьб. — Электропоездаш лалла Iомалу тхацига социалистически мехкашкара коллегаш а, — дийцар сона депо дикагIа волча инструктора Булгаков Василе. — Масала, депо стажировка чакхъяьккхар Чехословакера 70 машинисто.

ХIанз Московски метрополитена лине го беча чакхдоалаш латт кердача комфортабельни вагоний эксплуатационни тохкамаш. Эггара хьалха лампай метта люминесцентни светильникаш оттаяьй цар салонаш чу. Кердача экспрессо хьалха хиначул 200 — 250 саг дукхагIа дIавугаргва. Дукха хIама лаьа машиниста болх аттача баккхара а. Управлене эррига система кабина юкъе оттаяьй, хьалхашка доаллача шерача кизга Iоакъах хьалха хинначарел дукхагIа хIама бIаргагу. Автоведенеи сухала автоматически регулировани юи система я цун.

Кердача экспрессий машинистий практика а «Соколе» хургья.

Геннадий ВОЛ,
АПН корреспондент.

Лора хьехамаш

КХЕРАМЕ ЛАЗАР

УнахцIено лораяра дунен халкъашта юкъерча организаце даьча лоархIамех белгалдаьннад хIанз укх хана дунен тIа 20 миллион гаргга саг сифилис, 65 миллион саг гонорея яха лазараш долаш волга. Уж кхераме дола венерически оала шаккхе а лазар цхьаццайолча капиталистически пачхьалкхенашка наха хулача кхыча лазарашта юкъе хьалхара моттиг дIалоацаш да.

Капитало доал деча мехкашка уж тайпа лазараш селла чIоагIа даржара бахьанаш социальни маIан долаш да. Уж хьахул корта бохабу маларaш сов дукха меларах, кхалнахи маIа нахи шоайла сов эйхьаза хиларах, кагирхоех йоахка залий оамалаш кIезигбьяларах. Цхьабакъда, социалистически строе уж лазараш хьахилара социальни овлай хир хоададаьдале, а вай мекка а нийслу уж дола нах.

Венерически лазарашта юкъе эггара кхерамегIа дар сифилис яхар да. Из доаржаду «бледная трипонема» оалача микробо. Сифилис сага хилара массехк никъ ба. ДукхагIча даькъе шоашта кIезига бовзача кхалнахах маIа нах кхетарах хул уж. Иштта цамогаш волча саго лелаяьча пхегIашца, цергех хьеккача щеткаца, озача гIаьленца хул сифилис доаржаду микробаш. Цудухьа могаш воацача саго лелаеча хIамаех лоравала веза.

«Бледная трипонема» сага цIийх кхийттачул тIехьагIа 3—4 кIира даьлча цун дегIа тIа гучадоал цIе бос бола кIомаргаш. Уж кIомаргаш гонахьа чIоагI а дале юккъе деша а деше дIаовтт. Уж кIомаргаш берца буртигагара кепига боарамга кхаччалца мара доккха хилац. Лораша «твердый шанкр» оал царех. Лазаш сагот а дац цар, дукха ха ялале дегIа тIара цIенденна дIа а доал уж. Цхьабакъда кастта уж хиннача доахка сел (лимфа) лела пхьанаш дийсте дIаовтт. Цунах юххьанцара сифилис оалаш да.

Цул тIехьагIа ши-кхо бутт баьлча дIадолалу сифилиса шоллагIа дакъа. Цамогаш волча сага дегIа тIа, юхьамараш тIа, бордаш тIа, кхыметтел метта тIа сийрда цIе бос бола тIадамаш тIадовл. Цу хана гонахьарча наха эггара кхераме ва сифилис дола саг, хIана аьлча цу юкъа къаьстта атта кхычунга дIадовл лазар. Сифилиса шоллагIа дакъа чакхдалале керта тIара, бIарга ногIар тIара чеж Iолегаш хул, цIацкъамаш нийлхлу, фоартан тIа кIай тIадамаш гучадувл. Саг гIоарал дайна, наб яйна хьувза ха я из. Дале а дукха ха ялале из дерига а ши-шегIа дIадовл. Цу гIулакхо къаьстта дукха унахой Iехабу, шоашта хиннар цхьа лоадамбоаца хIама да аьнна царна моттийташ.

Цу юкъа унахо шийна дизза дарба дайташ хиннавеце, къайла даьннад метта лазар, кхопхи шу даьлча ший кхоалагIча даькъага кхоач. ХIанз из дIадарж дегIа маьженашка гIолла. ХIаьта дарба ца деш кIоаргдолийте, дог а дихк а толхаду цо. кхыметтел паралич хила а мег. ХIаьта сифилис долча берагIа йолча кхалсаго шийна дарба ца дойя, лазар цун керарчу бера а дIадала тарлу.

Гонорея яха лазар даржара наькъаш а сифилиса дараш санна да. МаIача сага из лазар кхийттилга 3—6, цкъаза 7—15 ди даьлча гучадоал яьсса цIено еча хана лазар увттарцен нода тара йола сел Iоъахарцен. Ший ханнахьа дарба ца дича из лазар гаьна далар кхерам ба. Из дIачIоагIделча цо сага нервни система толхаю, маьженаш хотталуча дестамаш хулийт, маIа нах а кхалнах а бер хургдоацача боах.

Вай белгала ма-даккхара, кхераме лазараш да венерически дараш. Цхьабакъда царна дарба де йиш я, нагахьа санна унахоша лораша де яххар дойя, цар хьожаяь молхаш мелен белгалъяь режим тIера ца воалаш чакхйоахеи.

Белгалдаккха доагIа, венерически лазараш кхераме хиларга хьежжа, пачхьалкхено уж дIа-хьа ца даржийтара йоакхо елга. Уж лазараш дола нах шоай лоIамагIа а доацаш пачхьалкхен законо шоашта дарба дайта декхарийла бу. Шийна дарба ца деш. из лазар дIа-юха даржийтара кхерам тIатувсаш волча сага шин шерага кхаччалца законагIа суд е бокъо я.

Берригача наха ха деза цу лазарашта наха хьехарах дарба де йиш йоацилга. Из дарба де бокъо кожно-венерически диспансера лорий мара яц. Цудухьа шийна лазар гуча мадаьллинге а цу диспансере тIаваха веза цамогаш вола саг.

В. ИЛИСХАНОВ,
республикански санитарни дешара ЦIен лор.

Октябрь са вахаре

АЗ ДОККХАЛ ДУ СОВЕТИЙ МЕХКА ВАХАРАХ

ПАЧЧАХЬА хана хала хиннад вай даьй вахар. Бера хана деиз да-нана а доацаш виса хиннача тха даь-дас, Зубайрас бизза мекка хиннаб цу заман Iазапа кад. Лазар, моцал, хало, бала — цхьаккха а цунна тIа ца кхоачаш хIама дисадац. Вахар иштта хала хилар бахьан долаш, цун вIаштIехьдаьннадац ший кховзткъа шу даьлча мара саг а йоалаяь, ваха ха. Ваха хайначул тIехьагIа хьахиннача берех дукхагIдараш дайнад лазарех, гIулакх дIа ца кхачарах. Виса хиннавац царех ши кIаьнк мара. Царга дешийтилга, царна балха говзал Iомайийтилга хьехаде дезаш а хиннадац цу заманахь, хIана аьлча пхи эзар совгIа саг вахача тха йоккхача юрта цаI мара хиннавац каьхат-мотт ховш, цудухьа гота йоаллен маигал хьаккеи ховш мара хиннавац са да а, даь воша а.

Вай мехка Сийлахь-йоккха Октябрьски революци кхаьчача хана хьинаре дакъа лоацаш хиннав тха даь-да Зубайра. Совета Iаьдал чIоагIдара тIехьа къовсам лаьттача бирсача тIем тIа дакъа лаьцад цо.

Тха дай баьха юрт — Сурхо тIе белогвардейцаша йоаккхача хана тха даь-дас ший юртахоща цхьана дош денна хиннад, из а са а кходергдац моастагIашта духьала беча тIем тIа, аьнна. Шоай дув къаьр ца беш лийтаб са юртахой шоай мохк бахьан. Майра латташ байнаб царех дукхагIбараш цу дийнахьа.

Керза дайнадац са юртахоша Совета Iаьдал доаккхаш Iомехкадаь цIий. Дика ях цар тIехье тахан. Дентара-денга тоалу, хозлу тха юрт. Укхаза я йоккха юкъера школа. Цхьаькха хьалъеш латт, хьалъерг йолаш клуб я, болх беш лорий участок я. Са вахар а кхы хувцаденна хургдацар Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хиннаецаре. ВорхкIе даь хана деиз биркъе а, хала а хургдар из. ХIаьта хIанз, са вахар тара дац даьй хиннача мискача вахара.

Итт класс яьккхачул тIехьагIа эскаре гIулакхе волаш аз яьккхай форда тIара радиотехнически школа, тIаккха вай Даьхен флоте гIулакх деш хиннав диъ шера. Главстаршина а волаш цIавера.

Се цIакхоаччаше а балха эттар со тхоай юртарча школе. Болх беише а 1967-ча шера чакхъяьккхар аз Нохч-ГIалгIай пединститут. Аз дукххача шерашка болх баьб школа директор волаш, цул тIехьагIа диъ шера юрта Совета председатель хиннав. ХIаьта тIеххьарча хана болх беш хиннав райисполкома председатела заместитель волаш. ХIанз шоллагIа шу доладеннад культура отдела заведующи волаш ар болх бу. Сона массехана дийзад болх бар. Балхаца да са керттера ираз, цо лу сона сатем.

1961 шера дIавийцав со КПСС мугIарашка. Цу хана деиз сай партийни декхар цIенача уйланца кхоачашде а гIерт.

Тахан са вахар, массаволча советски сага дар санна, иразе да. Ираз долаш бах са дезал: да, нана, пхиъ бер, сесаг, йижарий, воша, Iаьдало еннай сона дика квартира, берашта пособи тел.

Аз доккхал ду се советски мехка вахаш хиларах.

М. АУШЕВ,
Наьсарен района культура отдела заведующи.

АНТАРКТИДЕРА ША ДIАБАЬККХАЧА

Вай Iемача тайпара ша тIаболаш доацаш Антарктида керда карта оттадаьд Iилмахоша - полярникаша Ленинграде. 2000 метр лакха лоамаш, чукхийттен шаьрен моттигаш белгалъяьхай карта тIа. Цу тIа эггара хьалха хьахьеккхад ша мел сомал долаш ба. Хьалха увттадаьчарел дукха а дикагIа да карта. Цун масштаб я цаI — пхе миллионага.

Ткъаь шоллагIа шу да советски Iилмахоша кIай континент тохкаш латта. Цар шоай балха леладу вай ханара тохкамаш ду кемаш, авиаци, вычислительни техника, керда радиолокационнии геофизически аппаратура. Материка тайп-тайпарча районашка массахана болх беш йолча ялх станце, цу юкъе шелала полюсе улла Восток яхар а йолаш, хан-ханнахьа материках хоамаш тел.

Масала, тохкаш да ландшафтан шельфови ша хьахулачеи лайво юкъехьош дола дакъа, материка ше бара проблемаш, цун геологически структуреи пайдане хIамаш йоахка лаьттан ченаши. Радиолокационни даькъе даьча тохкамаша йиш хилийтар шаво къайлайихьача породий плотность, шан кIалхара рельеф белгалъяккха.

Антарктида керда карта — континент комплексно тахкарах хьахиннар да. Цун практически лоархIам ба, эггара хьалха, континента тIа пайдане хIамаш йовхка моттигаш гучаяха торо ялар.

Карто дукхагIча даькъе хьахьокх Антарктида Африкана, Индостан яхача ахгIайренна, Австралена. Къулбехьен Американа геологически хьакъехьа тара хилар. Кхыча тайпара аьлча, бIаьш миллионаш шераш хьалха эррига а къулбехьен полушари дIалоацаш илла, тIехьагIа дIаьиина, Гондвана яха легендарни суперконтинент хиннай яха гипотеза бакъъю цо.

Неонила ЯМПОЛЬСКАЯ.
(АПН).

Письмо лерагIа

КАССЕ ДОАГIАР—КИСА

ДIА-ЮХА даха дезаш хилча, ираза, говр - ворда йожа езаш дац вай. ХIара автостанце вайна долча гIулакха, вайна болча аьтонна латт хоза нийчъяь башха - дика автобусаш, таксеш.

Бакъдар аьлча, сона сайна автобус дукхагIа эза. Цкъа-дале, такси санна сиха а лелац из, шозлагIа-дале, воззачунца везачунца дош оаллаше а миш та кхаьчар ца ховш хье кхача везача дIа а кхоач. Дега къаьстта тоам хул автобусаш лелаераш пассажирашца Iымерза хилча, уж царна хозагIча тайпара гIулакх де гIерташ хилча. ХIаьта из-м иштта хила дезаш а ма-дий.

Нагахьа санна массаза а хуларе. ЦхьаболчA шофераша лелаьду гIулакхаш зийча моттаргда автобусаш цар шоай доалахьа я аьнна. ХIамах эхь ца хеташ, сагах юха ца озалуш билетех тела ахча киса дехк цар. Билет дагIацар - хьогI сона аьнна хьо миско йистхилча эгIаза вахара кеп а оттайий, хьох цIаьрмата а эсала а саг лаьрхIе автобуса тIахарах дехке воакх. Цу ханна дагайох, вайна юкъера дIаяьнна дукха ха йола, говр - ворда. Ханахьа дIа ца кхоачё а автобус санна кIаьда еце а цаI даьллад цох дика: саго юхьIаьржа оттаварах кхера ца везилга.

Автобус тIа харах цу ден тIа кхоачаваьча цхьан сага тIакхаьчар дийцача автобуса бIагIара хьежаргба цхьабараш, из ше хIаьта а вета а. Цу тайпарча цхьан саго каьхат дайтад редакцега. Цу тIа КъилбаседаХIирий АССР Чермен яхача юрта вахача пенсионера Долаков Сафарбика Махьмада дуац пассажирски автобуса водителаша шийна духьала даьккхача «эздийча» гIулакхах.

УКХ шера 21 марта городе Нальчике йодача № 83-59 ЧИГ автобусаца г. Орджоникидзегахьа никъ дIахьовзача кхаччалца ше дIавигар дийхад цо. Автобуса шофераша ак а ца оалаш дIатIахайнав ар. Билетех ахча дIадала дезача гIулакх дIатIакхаьчача ший пенсионни удостоверени дIахьекхад нов. Долакова. ЗаконагIа доагIача тайпара ах маьхах билет дала раьза хиннавац шофер. Укхангара бизза мах дIа а баьккха кхыметтел билет а хьа ца луш Iийнав из, кара билеташ дац сога аьнна бахьан а даьккха. Из киловзал оттаяь билеташ дIа ца луш битаб Экажкъонгий - Юрта Куйбышева цIерегIча улицагIа баха мари сесаги ТочиевгIар, кхыбараш а.

Автобус Iалхан - Юрта дIатIакхоевчаш из соцаьй наькъа тIа латтача контролераша. Шофераща шозза - кхозза йист а хинна уж дIабаха белча, нов. Долакова дийхад пассажирашка билеташ дий хьажар. Автобуса водителаш тешама паспорт долаш ба аьнна, цудухьа нах билеташ долаш бий хьажа бокъо яц тха, аьнна пассажира дехар кхоачашде тигадац цар.

Автобус г. Орджоникидзегахьа никъ дIахьовзача дIакхаьчача билеташ доацаш хиннарех виъ саг мара виса хиннавац машина чу. Цунна духтIа баьннаб цига лаьтта контролераш В. С. Кабусов, Ю. Х. Хамхоев, Э. Атаев. Цо корзагIваьккхача автобуса шофера ца хьовзадеш во хIама дисадац: пенсионерах а контролерех а лата гIийртав, во яппараш яьй.

КОММЕНТАРИ:

ХИННАР из да. Ма-дарра аьлча, Iалаьмате нийрча гIулакх да цу дийнахьа кассен кисеи тувладаьча автоколонна 1572 водитела Агуев Висит Халидовича карагIдаьннар, хIаьта цу хана машина лоаллаш ваьгIача цун новкъоста Набойченко Николай Филлипповича е укхангахьа е вокхангахьа а озаш хIама аьнна дац. Цо а шийгара доагIар аьнна даларе сел кIоаргача ца даха мегар дош. Ер материал кийчъелга шийна дIахайначул тIехьагIа Агуев Висита ца хьовзадеш хIама дитанзар ший бехк бац ала гIерташ. Цунга ладийгIача массе а хIаман бехке вар ше дIаденнача ахчах билет хьадийха пенсионер нов. Долаков. Цунга ладийгIача моттаргдар укхангара низагIа автобус яккха воккха саг хьайзав, аьнна.

Из ишта даларе-м кхаь контролеро цунна акт а оттаергьяцар, хIаьта воккхача саго шийна доккха халахетар дарах редакцега каьхат а яздергдацар. Нов. Агуева леладер-м кхетадеш дар — фуннагIа-моллагIа даь а бехка кIалхервала гIерт из.

Бакъда, кхетаде геттара а хала долаш хIама да цу дийнахьа контролераша Даудов Бахьаудинеи Дубаев Ювсапен даьр.

Фуд тешама паспорт долча водителаша билеташ дIател е ахча шоай киса дехк хьажа бокъо яц тха яхилга? Нагахьа санна духьал хьа а этта билеташ хьалац тхона наха аьлча вIалла дувца а доагIий тешама паспортахI? Тхона хетаргахьа, тешама паспорт телац шоай хьаштдар де нах мукъабата, аьнна. Из тел балхаца а гIулакхаца шоаех теша мегаргболга цкъа дIахайтарах кхоачам а ца беш, хIара денна цIена болх бечарна. ХIаьта фуд вай бувцача контролераша даьр? Тхога хьаттача, цар шоашта, ховш даьдале а е «са ца кхеташ» даьдале а гIо даьд кассе доагIар киса деллачарна.

Цудухьа тхо теш нахаца гIожа хиннача, хIамилг яккхар духьа эхь а сий а доадаь хьайзача автобуса шофергара В. Агуевгара санна доагIIаш дар контролерашкара а хьадехаргхиларах.

М. МУСИЕВ.

«Наха ма-хулла дукхагIа хозен дикен барзкъаш!» — из девиз шоай балха керте а лаьца къахьег укх бIаьстан деношка республика швейно-ткацки объединене № 4 йолча филиала швейникаша.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара юбилея сийна яьржача яхье къаьстта дика кайоал цу коллектива. Из къаьгта хьахьокх укх цифраша: биъ бетта продукци арахецарен цунна реализаци ярен план 132 процент кхоачашъяьй.

Планал совгIа массехк итт эзар сома арахийца кхалнаьхен маIача наьхен галантерея, берий барзкъаш, кхыйола продукци мах беча организацешка дIаяхьийтай.

Яхье хьалхара моттиг яьккхача коллективана еннай объединене карара кара тела ЦIе байракхи хьалхара ахчан премии.

Филиале болх беча 150 сагах 120 саго Октябра сийна доккхий социалистически декхараш тIаийцад — пятилетка шин шера план укх шера 7 ноябрь хьатIакхоачаш кхоачашъе.

Яхье баьнарашта юкъе къаьстта дика къахьегарца белгалъяьннай закройщикаша ло баьккха кIада тедаш йолча машина тIа болх бу Бунхаева Наташа Абуязитовна. Дийнахьара норма 150 — 160 процент кхоачашъю цо. ЦаI мара яц кIада тедаш йола машина, цудухьа цун хьинарах, говзалах дукха да тийша.

БархIлагIа шу да Наташа цу операце тIа йола. Тоъал балха опыт Iайний цу юкъа. Наташас Iимерза дувц школа яьккхачул тIехьагIа укхаза балха еча шийна из професси Iомаяьча Маляниц Георгий Савельевичах.

— ХIанз из саг пенсе вахавале а цун цIи йицлац, къонабарий дегашка цо кIоаргга лер йитарах, — йоах филиала заведующе Айриев Георгий Ивановича.

С. БЕРДОВ.

СУРТА ТIА: Бунхаева Наташа болх беш я.

И. ПЛИЕВА сурт.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 май
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10—Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Зурманчаш, мичад шо!». 10.15 — Центральни телевиденен Эрригсоюзни радион советски иллеи ансамбла концерт. Художественни кулгалхо — РСФСР заслуженни артист В. Краснощеков. 10.40 — «Вай биографи. 1945-гIа шу». 14.00 — «Нагахьа санна хьона «Артеке» новкъоет кораваьнале» яха телевизионни документальни фильм. 14.50 — А. С. Макаренко творчество. 15.35 — «Эрсий никъберхойи тохкамхойи». 16.05 — Шахматни школа. «Лоза болалурий класс». 16.35 — «Эрсий мотт». 17.20 — Пионерски концерт. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Миллионий ленински университет. «Советски хьисапера вахар». 18.45 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.05 — Музыкальни заставка. 19.10 — «Коталов» яха полевая почта. Передача дIахьу Советски Союза Турпала, йоазонхочо Карпова. 19.40 — Оперен балетен Молдавски Паччахьалкхен театра Дж. Верде «Трубадур» яха спектакль. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Трубадур» яха Дж. Верде опера дIахоххьар. 22.35 — Дунен велогонка. Чехословакера передача. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Берашта дола телевизионни фильм. 18.10 — «Къона ленинец» яха пионераштен дешархоштен дола телевизионни журнал. 18.45 — ДIалокх дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата В. Галкина (баян). 19.10 — Атеистически темаш. «Къаман гIулакхаши дын». Малгобекски горисполкома председатела К. Ялдиева къамаьл (гIалгIай меттала). 19.50 — Ленина цIерах йола пионерски организаци хьахинна ди. «Тхо — пионераш» яха телевизионни документальни фильм.

20 май
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Дочки-матери» яха художественни фильм. 11.05 — Миллионий ленински университет. «Советски хьисапера вахар». 14.00 — Документальни фильмай программа. 14.55 — «Вайна Iалам довзаргда». 15.15 — С. Есенин. «Творчества оагIонаш». 16.00 — «Дай-мехка гIолла». Таджикски ССР. 16.30 — «Москва а москвичаш а». 17.00 — «Тхоца хьаде, оаха санна хьаде, тхол дикагIа хьаде». Германски Демократически Республикера передача. 18.00 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.20 — Сийлахь-йоккхача Октябра 60 шу дизара толамашца накъагIо. «Ялат хьукъадар керттера декхар да». Передача юкъе дакъа лоацаш ва КПСС обкома шоллагIа секретарь М. Ш. Бамматгиреев. 19.00 — «Бригадир» яха телевидене Грозненски студе телевизионни документальни фильм. 19.15 — Паччахьалкхен Рязански эрсий халкъа хора концерт. 19.45 — «Вай биографи. 1946-гIа шу». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Доазол дехьарча эстрада ашпараш. 22.15 — Т. Г. Шевченко цIерагIча Украински оперен балетен Паччахьалкхен Академически театра солистий концерт. 22.50 — Дунен велогонка. Чехословакера передача. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Океанера гIайре я Шри-Ланка» яхача телевизионни фильма премьера. 19.15 — «Вай интернационалисташ да». ВЛКСМ обкома инструктора М. Дадуева беседа (нохчий меттала). 19.25 — Сийлахь-йоккхача Октябра 60 шу дизарга. Боккхача наькъа этапаш. «Социализма новкъа». 19.50—«Шамхорера сибирик» яха телевизионни документальни фильм. 20.10 — «Урдох ваьгар» телевидене Грозненски студе телеспектакль (гIалгIай меттала). Телехьажархой заявкех.

РАДИО

19 май

6.30 — БIаьстий дIадийнача ялаташта Iунал деш (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Пионерски иллеш (гIалгIай меттала). 9.15 — «Саг, автомобиль, никъ». 9.25 — СССР вежарий республикай деноиш. ДоттагIий вIашагIкхетар. Къилбаседа ХIирашкахьара корреспонденци. 9.35 — Ашараш. 9.45 — «Наха кхетам лур а цар болх вIаштIехьбоахар а ва мастер». «Грозэнергоремонт» яхача предприятера передача (гIалгIай меттала). 17.00—М.-С. Плиев. «Хала урхе» яхача романа оагIонаш тIара (гIалгIай меттала). 17.20 — Ашараш. 17.30 — КПСС XXV съезда соцамаш кхоачашде. «Балха минута лоархIам». Грозненски ремонтно - механически заводера передача. 17.45 — Моттигерча Советашка деча хоржамашта накъадолхаш. «Яха езарий цIераш йоах халкъо». 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

20 май

6.30 — «Дисциплина толам баккхара дола тешал да». Ленина цIерагIча колхоза воккхагIа волча жа Iуно Халидова дувц. 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Советски Эскара бIухой письмоех дола концерт (нохчий меттала). 8.50 — Социалистически яхьа дневник. 9.15 — «Атенст» яха радиожурнал. 8.35 — Комсаш лелаерий радиошкола. 9.45 — ДоттагIий оазаш. 17.00 — «Политпросвет сетера занятей итог еш латт» яха корреспонденци (нохчий меттала). 17.15—«Болхлой вахар» яха радиогазета (гIалгIай меттала). 17.35 — Цай-мехках дола илли (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайранара Грозный» яха радиовыпуск. Горсете гIолла. 18.30 — Ашараш.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йочан а йоацаш секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 21 — 26, Грозне 24 — 26 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а луш, къулбехьен районашка цхьайолча хана догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 7 — 12, дийнахьа 19 — 24 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05121. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3808.